

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФАХОВИХ МЕТОДИК ТА ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Методика навчання іноземної мови

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС З ПРАКТИКУМОМ
напряму підготовки 013 Початкова освіта

Умань – 2019

УДК 811 (072)

М 54

Укладачі: доктор педагогічних наук, професор кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Комар О. А., викладач-стажист кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Байдюк Л. М.

Рецензенти:

Шандрюк С. І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри лінгводидактики та іноземних мов Центральноукраїнського педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Колесник Л. В. – канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Рекомендовано до друку рішенням ради факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 4 від 10 жовтня 2019 року).

Методика навчання іноземної мови: Лекційний курс з практикумом/ укл.: О. А. Комар, Л. М. Байдюк. – Умань, 2019. – 96 с.

Навчально-методичне видання розкриває мету та зміст предмету «Методика навчання іноземної мови», містить лекції, плани практичних занять, індивідуально-дослідне завдання, питання до підсумкового контролю і також список рекомендованої літератури. Для студентів педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти. Прислужиться вчителям іноземних мов та викладачам ЗВО.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЛЕКЦІЯ 1. Теоретичні основи методики навчання іноземної мови	6
ЛЕКЦІЯ 2. Навчання іншомовного матеріалу. навчання іншомовного спілкування. навчання граматичного матеріалу	20
ЛЕКЦІЯ 3. Навчання іншомовного матеріалу. навчання іншомовного спілкування. навчання лексичного матеріалу. навчання фонетичного матеріалу	30
ЛЕКЦІЯ 4. Навчання іншомовного спілкування. навчання аудіювання. навчання говоріння. навчання читання й письма	42
ЛЕКЦІЯ 5. Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі	68
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер.	76
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Система навчання іноземної мови в початковій школі. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови в початковій школі.	77
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Навчання граматичного матеріалу	78
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Навчання лексичного матеріалу	80
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Навчання фонетичного матеріалу	81
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Навчання аудіювання. Навчання говоріння.	82
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. Навчання читання та письма та їх зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності	84
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі	85
Індивідуальне навчально-дослідне завдання з методики навчання іноземної мови	87
Питання до підсумкового контролю з дисципліни «Методика навчання іноземної мови»	89
Рекомендована література	91

ПЕРЕДМОВА

Метою викладання навчальної дисципліни «Методика навчання іноземної мови» є озброєння студентів знаннями та вміннями, необхідними для професійного розв'язання навчально-виховних завдань, які виникають у процесі навчання молодших школярів іноземній мові.

Завдання навчальної дисципліни «Методика навчання іноземної мови»:

- підвищити рівень методичної підготовки студентів – майбутніх учителів іноземної мови в початковій школі;

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземної мови в початковій школі й навчити студентів використовувати набуті знання для вирішення практичних завдань;

- розкрити суть складових частин сучасної методики як науки, спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі;

- сформувати у студентів під час практично-лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для ефективної роботи в галузі навчання іноземних мов у початковій школі;

- залучити майбутніх учителів до опрацювання фахової науково-методичної літератури, яка стане джерелом постійного самовдосконалення з метою підвищення рівня професійної кваліфікації.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати**: основні етапи розвитку методики навчання іноземної мови; цілі, завдання, зміст і особливості побудови початкового курсу іноземної мови; сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови в початковій школі; основні теорії формування граматичних, лексичних та ін. мовленнєвих навичок; основні теорії формування навичок техніки письма, читання; основні теорії формування вмінь аудіювання, читання, говоріння; основні вимоги до іншомовної підготовки учнів за роками навчання і критерії оцінювання знань, умінь і навичок учнів.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **вміти** раціонально використовувати основні засоби навчання іноземної мови (підручники, навчальні посібники, періодичні видання, зошити та ін.); застосовувати передовий педагогічний досвід вчителів-практиків; використовувати сучасні навчальні технології на уроках іноземної мови в початковій школі; кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності; вирішувати завдання морального, культурно-естетичного виховання учнів

засобами іноземної мови з урахування індивідуально-вікових особливостей; оцінювати рівень сформованості усіх складників іншомовної комунікативної компетенції; планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу в початковій школі.

ЛЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

План

1. Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер.
2. Система навчання іноземної мови.

Література.

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. — 144 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. — 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. -328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи. К. : - Генеза, 2007. - 136 с.

Законспектувати!

1. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови. Функції вчителя іноземної мови (Ніколаєва С.Ю.стор.13-14).
2. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови (Ніколаєва С. Ю. стор. 59-64).

1. Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер.

Як відомо, знання, навички, вміння самого вчителя не стануть надбанням учнів, якщо він не володіє теорією навчання іноземної мови, в основу якої покладені досягнення науки. Для того щоб навчання іноземних мов у початковій школі було ефективним і відповідало сучасним вимогам, майбутній учитель має добре оволодіти теоретичним

курсом «Методика навчання іноземної мови», яка повинна посідати провідне місце в системі професійної підготовки фахівця.

В педагогічному плані слово «методика» найчастіше вживається у трьох значеннях:

1. «Методика» як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обгрунтованих гіпотез), а з другого – специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;

2. «Методика» як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це – «технологія» професійної практичної діяльності;

3. «Методика» як навчальна дисципліна.

Методика як наука тісно пов'язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які й складають сукупність об'єктів вивчення та об'єктів дослідження. До основних компонентів навчального процесу відносяться: 1) навчаюча діяльність учителя; 2) навчальна діяльність учнів і організація навчання.

Методика навчання іноземних мов – це самостійна, комплексна, теоретична і прикладна наука, яка досліджує закономірності, цілі, зміст, методи і засоби, а також способи учіння і виховання учнів на матеріалі іноземної мови.

Об'єктом методики навчання іноземних мов є процес навчання іноземної мови як нового засобу спілкування у діалозі культур у різних типах навчальних закладів, а **її предметом** – методи, прийоми і засоби навчання іншомовного спілкування, тобто способи управління процесом оволодіння учнями іноземною мовою навчання.

Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов

Між об'єктом і предметом існує двосторонній зв'язок.

У методиці викладання іноземних мов виділяють дві функціонально різні методики: загальну та спеціальну. *Загальна методика* займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови у будь-якому типі навчального закладу. *Спеціальна методика* досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови.

Мета курсу – забезпечити основи теоретичної і практичної підготовки студентів до викладання іноземної мови у початковій школі.

До **основних завдань** курсу «Методика навчання іноземної мови»

відносяться такі:

— показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у початковій школі і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;

— ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;

— розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки; спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі;

— сформулювати у студентів під час практичних і лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов;

— залучити майбутніх учителів до опрацювання спеціальної науково- методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації.

На основі багаторічних досліджень процесу навчання іноземних мов фахівці дійшли висновку, що, спираючись на основні принципи педагогіки, на лінгвістику та психологію і розвиваючись у тісній взаємодії з ними, методика навчання іноземних мов має всі визначальні ознаки, які характеризують будь- яку самостійну науку. Вона має теоретичний фундамент, експериментальну базу, свої об'єкти дослідження, цілі та завдання, свою структуру і систему понять.

Теоретичні	Емпіричні	
	Основні	Допоміжні
- абстрагування;	- критичний аналіз літературних джерел;	- опитування, інтерв'ю, анкетування;
- аналіз;	- вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів;	- тестування;
- синтез;	- наукове спостереження;	- бесіда;
- порівняння;	- пробне навчання;	- хронометрування (фіксування на магнітофонну або відеострічку перебігу навчального процесу);
- дедукція;	- методичний експеримент;	- експертна оцінка;

індукція; моделювання; екстраполяція - поширення результатів, отриманих зі спостережень над однією частиною певного явища, на іншу його частину	- дослідне навчання.	- статистичний аналіз.
---	----------------------	------------------------

Зв'язок методики навчання іноземної мови з іншими науками

- література країни;	- лінгвістикою:	- психологія
- культурознавство;	1. педагогічна;	1. загальна;
- лінгвокультурологія;	2. соціолінгвістика;	2. вікова;
- теорія комунікації;	3. структурна;	3. педагогічна;
- країнознавство, лінгвокраїнознавство;	4. комунікативна;	4. мовлення;
- лінгвостатистика;	5. прагмалінгвістика;	5. спілкування;
- інформатика;	6. текстуальна.	6. праці;
		7. інженерна;
		8.
- психолінгвістика:	- педагогіка:	експериментальна.
1. дослідження в галузі теорії пізнавальних процесів, пов'язаних з оволодінням мовленням;	1. загальна;	
2. розробка прикладних аспектів спілкування.	2. історична;	
	3. порівняльна.	

Умови успішного навчання іноземної мови (за А.С. Гембарук)

1. Особистісно-орієнтована спрямованість навчання, спрямованість на мовну особистість учня.
2. Учитель – головний суб'єкт навчального процесу; учитель – помічник та організатор спілкування іноземною мовою.
3. Опора процесу навчання іноземної мови на інофонний текст як одиницю комунікації.

4. Забезпечення навчальним процесом розвитку здібності учнів здійснювати комунікативну діяльність самостійно.
5. Широке застосування інтерактивних форм навчання.
6. Діяльнісна основа навчання.
7. Надання переваги самостійним, груповим і колективним формам роботи.
8. Широке застосування ситуацій реального мовленнєвого спілкування.
9. Активізація і розвиток інтелектуальних здібностей, знань і мовленнєвого досвіду кожного учня.

2. Система навчання іноземної мови.

Системою називається будь-яке складне явище, до якого входять численні елементи, котрі утворюють певну сукупність завдяки наявності між ними внутрішніх зв'язків. Ми говоримо про систему навчання мови, систему вправ, систему уроків тощо. Системний підхід вважається одним із провідних методологічних принципів дослідження в будь-якій галузі знань.

Навчання іноземних мов у навчальних закладах визначається як система, функціонування якої обумовлюється багатьма чинниками. Головними з них є: характер соціального замовлення на сучасному етапі розвитку суспільства, цілі навчання та виховання, принципи і зміст навчання іноземної мови та інші.

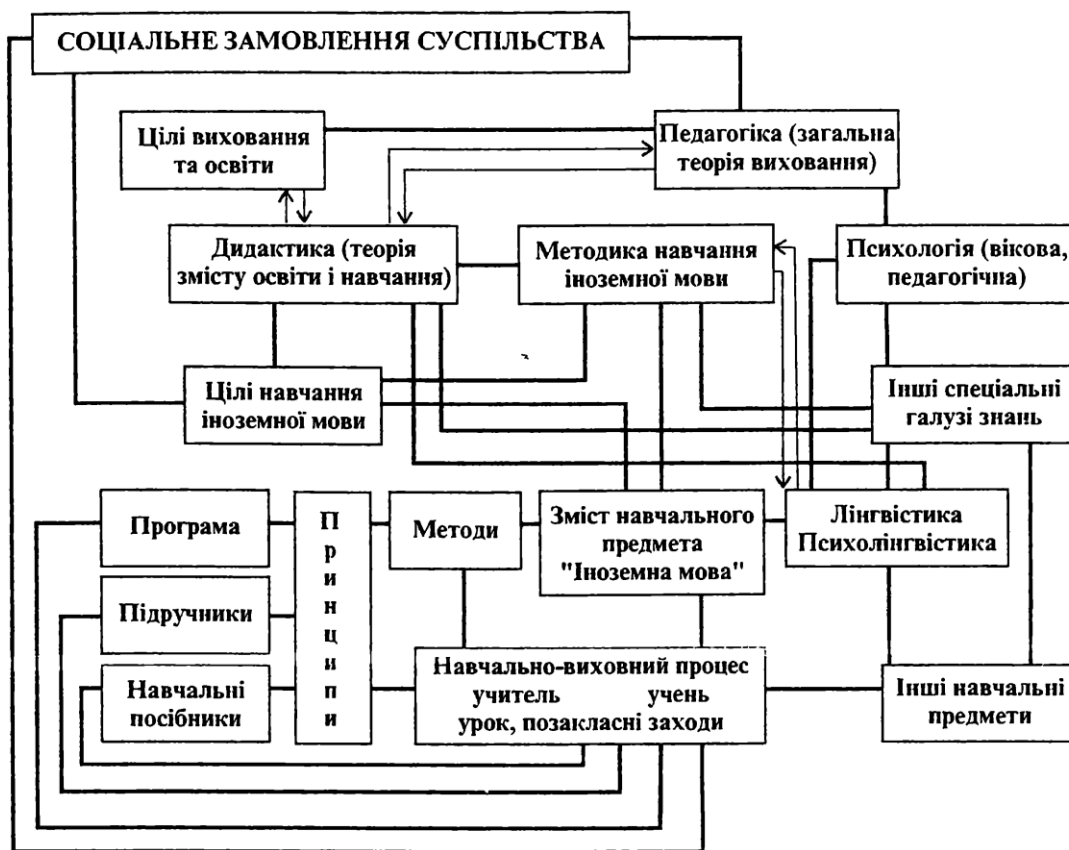
І.Л. Бім виділяє три рівні у структурі системи навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах.

На першому рівні система навчання розглядається із загальних позицій як система, що створює взаємодію методики як науки та всієї об'єктно-предметної галузі.

На другому рівні система навчання співвідноситься зі сферою навчання конкретної іноземної мови. На цьому рівні навчання іноземної мови розглядається як складна ієрархічна система, що наповнена конкретним змістом, спрямованим на навчання конкретної іноземної мови.

На третьому рівні система навчання іноземної мови розглядається як реальний навчально-виховний процес, головними компонентами / підсистемами якого є вчитель, учні та матеріальні засоби навчання.

Система навчання іноземної мови (за І. Л. Бім)

І в сучасній методичній літературі виділяють **чотири** основні підходи:

1. Біхевіористський підхід визначає оволодіння іноземною мовою як сформованість реакцій на іншомовні стимули.
2. Інтуїтивно-свідомий підхід передбачає оволодіння іноземною мовою на основі моделей в інтенсивному режимі з наступним усвідомленням їх значення і правил оперування ними.
3. Свідомий пізнавальний підхід спрямовує діяльність учня передусім на засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких здійснюється свідоме конструювання висловлювань.
4. Комунікативний підхід передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією.

Комунікативний підхід в найбільшій мірі відбиває специфіку іноземної мови як навчального предмета в навчальному закладі.

Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем

іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування.

Визначення **цілей навчання** дає відповідь на запитання «З якою метою навчати?»

Метою навчання іноземних мов є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня (*формування комунікативної компетенції*).

Цілі навчання іноземної мови в початковій школі визначаються Державним освітнім стандартом і Програмою з іноземних мов. Вони визначають очікувані результати навчальних досягнень учнів в оволодінні іноземною мовою за весь період навчання.

Цілі навчання іноземної мови:

Практична: опанування учнями комунікативної компетенції на рівні, достатньому для іншомовного спілкування у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі у типових ситуаціях.

Освітня:

- залучення до діалогу культур;
- підвищення загальної культури;
- розширення світогляду;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії і традиції інших народів;
- усвідомлення ролі і функцій іноземної мови у навчальному процесі і суспільстві;
- опанування навчальних умінь (працювати з книжкою, словниками) тощо.

Розвиваюча:

- розвиток психічних процесів, пов'язаних із мовленнєвою діяльністю (увага, уява, операції мислення);
- мовленнєвих здібностей учнів (гнучкість артикуляційного апарату, фонематичний (інтонаційний) слух, мовний здогад, відчуття мови та стилю);
- інтелектуальних здібностей учня (уміння проводити узагальнення, аналогії і т.д., вміння перекладати з рідної мови на іноземну);
- соціальних здібностей, тобто здатності й готовності учнів до спілкування на міжкультурному рівні.

Виховна:

- культури спілкування;
- ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій;
- позитивного ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою;
- розуміння важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користування нею як засобом спілкування; таких рис характеру як доброзичливість, толерантність, колективізм, активність, працьовитість. (Приклад. Тема: My family and my friends. (Привітання. Hello. I am Робота в парах).

Зміст навчання іноземної мови (за А.С. Гембарук

Сфери спілкування, теми, ситуації (зумовлюють предметно-змістовий план іншомовного мовлення та вибір мовних засобів)

Мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний)

Мовленнєвий матеріал (мовленнєві зразки різних рівнів: словосполучення, фраза / речення, понадфразова єдність, текст) _____

Країнознавчі знання (знання про культуру країни, мова якої вивчається)

Лінгвокраїнознавчі знання (знання мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки носіїв мови) Teddy bear (названий на честь президента Теодора Рузвельта «Ведмідь Теодора» (Teddy's Bear), стоїть прямо, лапи й голова в нього вільно повертаються); яка різниця між express trains та local trains в метро - express trains, на відміну від local trains зупиняються лише на великих станціях. Або є поняття, які не існують в інших мовах та культурах (Tower, pub city)

Мовні знання (знання правил виконання дій з мовним матеріалом)

Навички мовлення (фонетичні, лексичні, граматичні, техніки читання і техніки письма)

Уміння мовлення (аудіювання, говоріння, читання, письма)

Навчальні

вміння

Принципи навчання іноземних мов:

Загальнодидактичні (загальнометодичні) принципи:

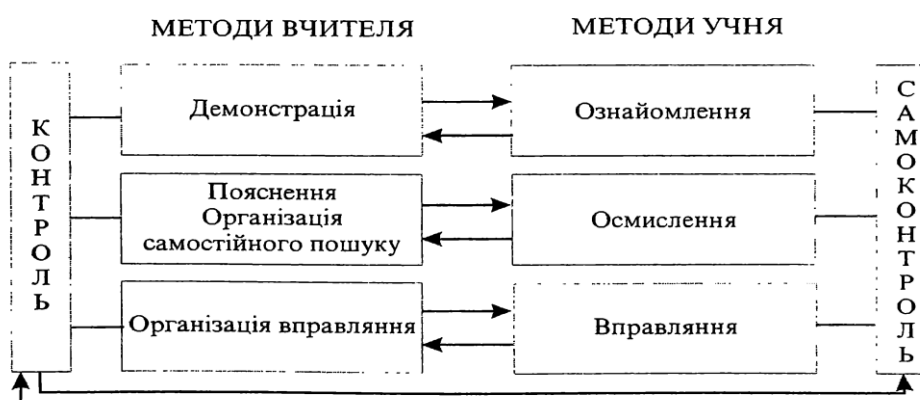
- принцип науковості;
- принцип свідомості;
- принцип активності;
- принцип наочності;
- принцип єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання;
- принцип систематичності і послідовності;
- принцип міцності знань;
- принцип індивідуалізації;
- принцип взаємозв'язку навчання та життя;
- принцип колективності тощо.

Специфічні (методичні) принципи навчання:

- принцип комунікативної спрямованості (- навчити учнів здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу);
- принцип домінуючої ролі вправ (реалізується у навчальному процесі шляхом виконання учнями різноманітних вправ, що спонукають їх до здійснення мовленнєвих дій, в основі яких лежать певні мовленнєво-розумові операції);
- принцип урахування рідної мови (зіставлення особливостей рідної та іноземної мов, що дає можливість позитивного перенесення чи запобігання інтерференції у процесі формування навичок і вмінь (*інтерференція* — негативний вплив навичок рідної мови на формування навичок іноземної мов));
- принцип диференційованого та інтегрованого навчання;
- принцип апроксимації (від лат. *арргохішаге* - наближення) іншомовне мовлення учнів повинно наближатися до еталона літературної мови).

Методи навчання іноземної мови (за І.Л. Бім)

НАВЧАЛЬНІ МЕТОДИ

Засоби навчання є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з іноземної мови в початковій школі.

Визначення засобів навчання – це відповідь на запитання «За допомогою чого навчати»? Отже засобами навчання можуть бути різноманітні матеріальні предмети, які допомагають учителю організувати ефективно навчання іноземної мови, а учням – успішно оволодівати нею.

Є: *основні та допоміжні, для вчителя і для учня, технічні та нетехнічні.*

В ідеалі усі засоби мають бути представлені в навчально-методичному комплексі (НМК), за яким проводиться навчання іноземної мови у даному класі. В такому разі НМК і є *основним* засобом навчання у всій повноті його компонентів: підручника, книжки для вчителя, лінгафонного практикуму, комп'ютерних програм, комплекту слайдів, діафільмів, аудіо- та відеокасет, таблиць тощо. Ті засоби, які вчитель використовує додатково до основних засобів навчання, вважають *допоміжними*. Це можуть бути спеціально підібрані серії малюнків, виготовлені вчителем роздаткові навчальні картки, таблиці, схеми, а також ілюстровані журнали, афіші, фотографії та ін.

Для вчителя: Стандарт з іноземної мови, програма з іноземної мови, книжка для вчителя, посібника для позакласної роботи, набір фоно- і відеофонограм, таблиць, малюнків, збірника вправ, магнітної дошки, набору слайдів, діафільмів тощо.

Для учня: підручник, книжку для читання, довідники, словники, роздатковий навчальний матеріал, вправи на друкованій основі або на аудіокасеті, відеограми (діафільми, слайди), комп'ютерні програми тощо.

Як засіб навчання *підручник* займає особливе місце у комплекті для учня, він є головним навчальним посібником. У ньому міститься методично організований мовний та мовленнєвий матеріал, вправи для оволодіння цим матеріалом у різних видах мовленнєвої діяльності (крім текстів для аудіювання, які знаходяться у книжці для вчителя), граматичний довідковий матеріал, додаток (пісні, вірші, словник тощо).

Структура підручника у певній мірі залежить від методичної концепції авторів. Традиційно підручники організовані за тематичним або ситуативно- тематичним принципом у розділи, які є відносно закінченими відрізками змісту навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письма. Кожний розділ, як правило, охоплює серію уроків і має поурочну структуру. В підручнику можуть бути використані різноманітні засоби наочності: схеми, таблиці, малюнки, діаграми, символіка, різні шрифти, колір тощо. Отже, підручник повинен містити все, що є необхідним для досягнення цілей навчання.

Серед основних вимог, що висуваються до структури та змісту підручника, виділяють такі:

- а) підручник має забезпечувати послідовність подачі мовного та мовленнєвого матеріалу від уроку до уроку;
- б) зміст підручника має бути комунікативно спрямованим;
- в) кожний параграф підручника повинен мати «стрижень», навколо якого організується весь матеріал (таким «стрижнем», наприклад, може бути типова фраза, тема тощо);
- г) у структурі параграфа має бути спеціальний розділ - домашнє завдання;
- д) структура і зміст підручника мають забезпечувати паралельне оволодіння уміннями як усного, так і писемного спілкування.

Функції підручника з іноземної мови (за Н.Ф. Бориско): моделююча, навчаюча, керуюча, інформуюча, мотивуюча, індивідуалізуюча, компенсаторна, контролююча, організаційно-плануюча, адаптивно-оптимізуюча, діагностична тощо.

Засоби навчання іноземної мови можуть застосовуватись з використанням відповідної технічної апаратури або без неї. Ті засоби, що потребують використання технічної апаратури, називають *технічними засобами навчання* (ТЗН). Інші засоби є *нетехнічними*. Серед *технічних* засобів навчання, методика яких досить ретельно розроблена, виділяють відеограму, фонограму та відео - фонограму.

Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови

Чотири види мовленнєвої діяльності - аудіювання, говоріння, читання та письмо.

Говоріння та письмо - продуктивні види МД, а аудіювання та читання - рецептивні види мовленнєвої діяльності.

Ключем до вирішення проблеми навчання іншомовного мовлення є створення раціональної *системи вправ*. Важливість системи вправ полягає в тому, що вона забезпечує як організацію процесу засвоєння, так і організацію процесу навчання.

Вправа – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення.

Кожна вправа незалежно від її характеру має структуру.

Перша фаза - завдання,

Друга фаза - зразок виконання,

Третя фаза - виконання завдання,

Четверта фаза - контроль (контроль з боку вчителя, взаємоконтроль

або самоконтроль учнів).

Перша фаза дуже важлива, бо вона має містити мотив до виконання певної мовленнєвої дії /діяльності, ситуацію мовлення, ролі комунікантів (якщо вправа виконується у формі рольової гри) тощо. Поряд з цим учневі слід пояснити, що він має зробити і як: усно чи письмово, в зошиті або на дошці, індивідуально, у парах, у групах чи командах.

Наприклад (завдання подається відповідною іноземною мовою):

а) Ви - репортери. Візьміть інтерв'ю у трьох учнів свого класу. Поставте їм 4 запитання, які подані у таблиці. (Вчитель призначає кількох учнів на роль репортерів) (You are a reporter. You have three friends from your class. Ask them about their summer vacation).

б) Напишіть звіт про одного з трьох учнів, у яких ви брали інтерв'ю.

Друга фаза вправи факультативна: вона може мати місце, якщо у зразку виконання є потреба, і може бути відсутньою. При виконанні першої частини вправи з прикладу учні користуються опорою (таблиця), а зразок виконання їм не потрібен. У другій частині вправи дається зразок виконання за яким «репортери» пишуть про тих, у кого вони брали інтерв'ю.

Третя фаза – виконання завдання – і є власне вправою. У наведеному прикладі перша частина вправи виконується усно, але з елементами письма: учень у ролі репортера ставить свої запитання і коротко занотує відповіді: друга частина виконується письмово.

Четверта фаза – контроль - може співпадати у часі з виконанням, якщо відповідає один з учнів, або слідувати за виконанням. У прикладі, в першій його частині вчитель може проконтролювати одне-два інтерв'ю, в інших парах матиме місце взаємо- або самоконтроль. У другій частині вправи має місце відстрочений контроль учителя або самоконтроль за зразком. Обов'язкове оцінювання.

Типи вправ для навчання іноземної мови

Критерії		Типи вправ
Основні	Спрямованість вправи на прийом або видачу інформації	Рецептивні Репродуктивні Рецептивно-репродуктивні Продуктивні Рецептивно-продуктивні
	Комунікативність	Комунікативні (або мовленнєві) Умовно-комунікативні (або умовно-мовленнєві) Некомунікативні (або мовні)

Додаткові	Характер виконання	Усні Письмові
	Участь рідної мови	Одномовні Двомовні (перекладні)
	Функція у навчальному процесі	Тренувальні Контрольні
	Місце виконання	Класні Домашні Лабораторні

У **рецептивних** вправах учень сприймає вербальну інформацію через слуховий або зоровий канал, а потім тим чи іншим способом показує, що він впізнає, розрізняє звуки, графеми, граматичні структури і т.і., розуміє усне чи писемне висловлювання.

В **репродуктивних** вправах учень відтворює повністю або із змінами сприйнятий ним навчальний матеріал (звук, слово, речення, текст).

Всі репродуктивні вправи фактично є **рецептивно-репродуктивними**, бо учень спочатку сприймає певну вербальну інформацію від учителя, диктора або з підручника, а вже потім репродукує її повністю або частково.

У **продуктивних** вправах учень самостійно породжує висловлювання різних рівнів (від речення до рівня тексту) в усній або письмовій формі. Якщо продукуванню усного чи писемного висловлювання передує сприймання і розуміння тексту, то вправа **-рецептивно-продуктивна**.

Комунікативні вправи розглядаються як спеціально організована форма спілкування, коли учень реалізує акт мовленнєвої діяльності іноземною мовою, що вивчається. Н-д: Сьогодні у нас гості з англійських країн. Познайомтесь один з одним. Розпитайте, з якої саме країни приїхав гість, з якого міста, якої він/вона національності та ким він/вона збирається стати в майбутньому. (Створена вчителем ситуація моделює реальну ситуацію зустрічі українських та зарубіжних школярів, що мотивує використання іноземної мови з метою спілкування. Обидва партнери мають справжнє мовленнєве завдання - дізнатися якомога більше один про одного. Продукт мовлення - діалог-розпитування).

В **умовно-комунікативних** вправах передбачаються мовленнєві дії учнів у ситуативних умовах. Основні визначальні якості даного типу вправ - наявність мовленнєвого завдання (з'ясувати щось, дати комусь пораду) і ситуативності. Якщо одна із цих двох ознак відсутня, вправу не можна віднести до умовно-комунікативних.

Н-д: а) Прочитай записку, яку написали тобі батьки (у записці

прохання полити квіти, підмести підлогу, вимити посуд, погодувати kota й собаку); б) Батьки повернулися додому. Скажи їм, чи ти виконав те, про що вони тебе просили. (Учень одержує два мовленнєвих завдання - спочатку прочитати записку і зрозуміти її, а потім доповісти батькам про виконання їх прохання. Увага учня розподіляється між змістом та формою. Створено ситуацію мовлення. Проте всі речення, що їх говорить учень, побудовані за однаковим зразком, вправа має тренувальний характер).

В *некомунікативних* вправах учні виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу лише на формі. Н-д: Напишіть по одному запитанню до кожного речення, починаючи їх словами, що подані в дужках. (В учня немає ніякого мовленнєвого завдання: він ставить запитання до вже відомої інформації, вся його увага зосереджена на формі - порядку слів у питальному реченні, вживанні допоміжного дієслова в разі потреби; ситуація мовлення відсутня). Вправи проводити у формі ігор.

ЛЕКЦІЯ 2. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ. НАВЧАННЯ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

План

1. Навчання граматичного матеріалу. Активний і пасивний граматичні мінімуми.
2. Ознайомлення з граматичними структурами активного та пасивного граматичного мінімуму.

Література.

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. — Умань : ФОП Жовтий, 2011. — 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. - 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. — 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи - К. : - Генеза, 2007. - 136 с.
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Роман С.В./ К. : Ленвіт, 2005. - 208с.

1. Навчання граматичного матеріалу. Активний і пасивний граматичні мінімуми.

Згідно з принципом комунікативності у навчанні іноземних мов і практичної мети – навчання іншомовного спілкування – засвоєння мовного матеріалу (граматичного, лексичного, фонетичного, орфографічного) відбувається комплексно, що дозволяє забезпечити спілкування іноземною мовою з самих перших уроків. Проте це не означає відсутності спеціальної цілеспрямованої роботи над засвоєнням граматичних форм і структур, вокабуляра, звуків, інтонаційно-ритмічних моделей, орфографічних правил. Вони становлять той «будівельний матеріал», без якого не може відбутися будь-яке вербальне спілкування.

Активний і пасивний граматичні мінімуми

В початковій школі вивчаються не всі граматичні явища виучуваної іноземної мови, а спеціально відібраний граматичний мінімум, який складається з *активного* граматичного мінімуму та *пасивного* граматичного мінімуму. Для вираження власних думок іноземною мовою учень має оволодіти тими граматичними структурами (ГС), які входять до *активного* граматичного мінімуму (сап, множина іменників -s, -es).

До *пасивного* граматичного мінімуму входять такі ГС, якими учні можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення (форми і функції інфінітива (з'являється пасивний мінімум на середньому етапі).

Щоб сприймати і розуміти думки інших людей, необхідно володіти як активним, так і пасивним граматичним мінімумом.

Мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови, що вивчається, це оволодіння *граматичними навичками* мовлення: *репродуктивними*, тобто граматичними навичками говоріння і письма, та *рецептивними*, тобто граматичними навичками аудіювання і читання.

Сформованість репродуктивної граматичної навички – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити свій комунікативний вибір, той, хто говорить/пише, має спочатку *вибрати* граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Так, якщо людина має намір про щось дізнатися, вона обирає одну із ГС, що виражає запитання. Подальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації, що потрібна у відповідь на запитання, тощо. У багатьох випадках (наприклад, при висловлюванні прохання) на вибір ГС впливають стосунки між людьми.

Н-лад: I can play football.

Обрану ГС потрібно *оформити* відповідно до норм даної мови. (Маються на увазі синтаксичні та морфологічні особливості ГС). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір, вирішувати конкретне мовленнєве завдання - щось запитати, попросити, комусь заперечити, підтвердити чи спростувати чийсь думку тощо, з тим щоб у його свідомості поєднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається.

Сформованість рецептивної граматичної навички - одна з передумов функціонування вміння розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах. На відміну від репродуктивної граматичної навички, яка передбачає вибір форми відповідно до комунікативного наміру, ситуації мовлення та ін., першою операцією у формуванні рецептивної граматичної навички є

сприймання звукового або графічного образу ГС. Якщо рецептивна навичка сформована, сприймання супроводжується *розпізнаванням* граматичних форм та *співвіднесенням* їх з певним значенням.

Поняття «граматична структура» і «зразок мовлення»

Сприймаючи граматичну форму, ми розпізнаємо ті чи інші ознаки, що сигналізують про дану структуру: їх називають **граматичними сигналами**, а структуру відповідно розглядають як механізм сигналів, що служать для передачі певних значень (А.С. Хорнбі). Так, наприклад, в англійській мові наявність у реченні модального дієслова *must* означає «належить зробити, мусить зробити, повинен зробити» (He must do it); сигнал *-’s* передає поняття приналежності: *Mary’s book* і т.д.

Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру, яка відбиває певні зв’язки між її компонентами.

Розрізняють п’ять рівнів мовленнєвих одиниць:

- 1) рівень словоформи (слово в його граматичній формі);
- 2) рівень вільного словосполучення;
- 3) рівень фрази/речення;
- 4) рівень понадфразової єдності (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний);
- 5) рівень цілого тексту.

Для навчання граматичного матеріалу вагомими є перші чотири рівні, тому що нарівні текст навички мають уже функціонувати, а не формуватися.

Як можна зобразити структуру мовленнєвих **одиниць різних рівнів** у навчальному процесі? Це можна зробити різними способами: за допомогою вербальних правил (описових і правил-інструкцій); моделей-схем і, нарешті, мовленнєвих зразків. Описові правила мають констатуючий характер і формулюються у такий спосіб: ... **формується за допомогою вживається, в таких випадках** .... Правила-інструкції мають динамічний характер і є інструкціями до дії. Наведемо приклади.

Щоб запитати про те, чи дія відбувається регулярно (Present Simple), поставте на перше місце такі форми допоміжного дієслова: does — для 3-ої особи однини, do – для всіх інших осіб однини і множини, на друге - підмет, на третє – першу форму смислового дієслова (інфінітив без частки «to»), а потім інші члени речення. Н-д: Do you read the book?

У багатьох випадках ефективнішим за вербальне правило є модель-схема. Наведемо приклади.

- Модель-схема ГС спеціального запитання у Present Simple (рівень

фрази):

- ▲ о □ О

Where do you live?

▲ - питальне слово, о - допоміжне дієслово, □ - підмет, О - першу форму смислового дієслова.

Найпоширенішим способом організації одиниць мовлення з метою засвоєння їх структури є зразки мовлення. **Зразок мовлення** (ЗМ) це типова одиниця мовлення, що служить опорою для утворення за аналогією інших одиниць мовлення, які мають таку саму **структуру**.

Наведемо приклади ЗМ рівня словоформи, словосполучення та фрази/речення. (Приклади ЗМ рівня понад фразової єдності будуть наведені пізніше.) Різні ЗМ позначимо цифрами.

ЗМ рівня словоформи:

What is there on the shelf?

1) Books. 2) Bags. 3) Brushes.

[s] [z] [iz]

ЗМ рівня словосполучення:

Where is my ball?

1) On the chair.

2) Under the table.

3) In the bag.

ЗМ рівня фрази:

1) Pete is writing a letter.

2) I am writing a letter.

2. Ознайомлення з граматичними структурами активного та пасивного граматичного мінімуму.

Мовлення за своєю природою ситуативне. Отже учнів слід знайомити з новими ГС у типових ситуаціях мовлення. З цією метою можна використовувати реальні та уявні ситуації, створені різними засобами – за допомогою вербального опису, ілюстративного, предметного або дійового унаочнення.

Кожна структура має функціональну та формальну сторони. За кожною ГС закріплюються певні функції (називати предмети або осіб, вказувати на наявність предмета у певному місці, виражати дію, що відбувається в момент мовлення, або минулу дію, що відбулась раніше іншої минулої дії тощо).

Формування навичок володіння активним граматичним матеріалом (за А.С. Гембарук)

I. *Ознайомлення з нового ГС (граматичною структурою):*

- повідомлення функції ГС;
- демонстрація вживання ГС у типовій ситуації мовлення;
- перевірка розуміння функції ГС;
- фонетичне опрацювання ГС;
- формулювання правил утворення ГС;
- запис ГС.

II. *Автоматизація дій учнів з новою ГС:*

На рівні фрази: - імітація зразка мовлення (ЗМ);

- підстановка у ЗМ;
- трансформація ЗМ;
- розширення ЗМ;
- завершення ЗМ;
- відповіді на запитання;
- самостійне вживання ГС.

На рівні понад фразової єдності: - об'єднання ЗМ у монологічну єдність;

об'єднання ЗМ у діалогічну єдність.

Наведемо приклади фрагментів уроків, мета яких – ознайомлення учнів з новою ГС.

Сьогодні ви навчитесь говорити про те, що знаходиться в зазначеному місці (на парті, на столі, у портфелі, у класі, на вулиці тощо) і чого там немає.

Зараз я розповім вам англійською мовою про те, що лежить на моєму столі. Слухайте уважно. Зверніть увагу на нове слово, яке я вживатиму на початку кожного речення.

Look here. There is a book on the desk. There is a piece of chalk on the desk. There is a ruler on the desk, too. There is no map on the desk. There is no bag on it.

Ви, напевно, звернули увагу на те, що кожне речення починається словом **there**. В англійській мові цим словом завжди починаються речення, в яких повідомляється, що *щось* або *хтось* знаходиться у певному місці. Послухайте мою розповідь удруге.

А тепер перевіримо, чи добре ви зрозуміли мою розповідь.

1) Give laconic answers to my questions.

Teacher (T): Is there a ruler or a pencil on the desk?

Pupil: A ruler.

T: Is there a bag or a ball on the chair?

V A bag. Etc.

2) Translate my statements into Ukrainian.

T: There is a map on the wall.

P₁ На стіні - карта.

T: There is no picture on the wall.

P₂:На стіні немає картини.

Тепер послушайте моє твердження і скажіть, скільки в ньому наголошених слів: *There is a book on the desk.*

Так, правильно, два: **book** та **desk**. А яке з цих двох слів я наголошую сильніше? *Desk*. Цей наголос називають логічним. А зараз ми разом скажемо, що лежить на письмовому столі. Повторюйте за мною лише ті твердження, що відповідають дійсності.

(Учитель повторює розповідь, вставляючи деякі твердження, що не відповідають дійсності.) А тепер послушайте, що є у нашій книжковій шафі, у Пінокіо в портфелі тощо.

Автоматизація дій учнів з граматичними структурами активного граматичного мінімуму

На етапі ознайомлення завдяки використанню кількох ситуацій мовлення і різноманітного лексичного наповнення нової ГС починає формуватися така якість граматичної навички як гнучкість. На етапі автоматизації вона продовжує формуватися, але основна мета цього етапу – сформувати найсуттєвішу якість навички - автоматизованість. Вона формується на двох рівнях етапу автоматизації - на рівні фрази та на рівні понадфразової єдності, де, крім автоматизованості, має бути сформована ще й стійкість навички.

Змістом етапу автоматизації є умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні (на рівні фрази) та продуктивні (на рівні понадфразової єдності) типи вправ.

Розглянемо види вправ, що використовуються для автоматизації дій учнів з активним граматичним матеріалом.

Вправи, що виконуються на рівні фрази:

Послідовність вправ у фрагменті визначена з урахуванням формальних труднощів структури «*There is a book on the desk*».

1) Agree with me if I am right. Say: «You are right» before the true statement or «You aren't right» if the statement is false. Do not repeat the false statement.

Example.

T: There is a ball on Sasha's desk.

P: You are right! There is a ball on Sasha's desk.

T: There is a ruler on his desk.

P: You aren't right!

Це вправа на імітацію ЗМ, мовленнєве завдання учнів «погодитися з учителем (або підтвердити те, що він говорить), якщо він правий». Використовується реальна ситуація. Вправу можна виконувати хором.

2) Now I'll tell you about a thing on the desk and you'll tell me about another thing.

Example.

T: There is a ruler on Vova's desk.

P₁: There is a rubber on Vova's desk.

P₂: There is a pen on Vova's desk. Etc.

Це вправа на підстановку у ЗМ, яка не змінює самої ГС, замінюється лише лексична одиниця. Для полегшення дій учнів учитель може спочатку вказувати на конкретний предмет, що є на парті. Мовленнєве завдання учнів – сказати, що є на парті товариша, ситуація – та ж сама. Після висловлювання одного з учнів клас може підтвердити те, що він сказав, хором.

3) And now answer my questions. Give foil answers.

Example.

T: What is there in your bag, Ihor?

P₁: There is an apple in my bag.

T: And what is there in your bag, Hal i a?

P₂: There is a pencil-case in my bag. Etc.

Це вправа для навчання повної відповіді на спеціальне запитання. Запитання формулює вчитель, а у своїй відповіді учень вживає ту саму структуру, що і в двох попередніх вправах. Мовленнєве завдання - дати відповідь на запитання, ситуація – та сама. Після відповіді одного з учнів її може прокоментувати клас:

T: What is there in your bag, Katia?

P: There is a doll in my bag.

Cl: There is a doll in Katia's bag.

4) Answer my questions. Give short answers: Yes, there is./ No, there isn't.

Example.

T: Is there a bag on the chair?

P: Yes, there is.

T: Is there a map on the desk?

P: No, there isn't.

Це вправа для навчання відповіді на загальне запитання. Звичайно з неї починається автоматизація. Але в даному випадку має місце інтерференція раніше вивченої ГС (Is this a bag? - Yes, it is./ No, it isn't.)

Коротку відповідь на запитання доцільно записати на дошці. Мовленнєве завдання і ситуація ті ж самі.

5) Listen to my statements. Correct me if I'm not right.

Example.

T: It seems to me (мені здається) there is a piece of chalk on the desk.

P: You aren't right. There is no piece of chalk on the desk. Etc.

Це вправа на трансформацію ЗМ (у даному випадку із стверджувальної форми в заперечну).

Мовленнєве завдання - виправити (або спростувати) твердження вчителя (пізніше - твердження учнів).

6) Tell the class what there is in your bag if it isn't a secret.

Example.

Pf: There is a toy car in my bag.

Cl: There is a toy car in Ihor's bag.

P: There is a ribbon in my bag.

Cl: There is a ribbon in Halia's bag. Etc.

Це вправа на самостійне вживання нової ГС в усному мовленні. Мовленнєве завдання – сказати товаришам, що цікаве є у портфелі учня, ситуація – та сама.

7) And now let's write down what there is and what there isn't on the wall of our classroom. Діти говорять, що є і чого нема на стіні у класі. Вчитель записує твердження на дошці, учні - в зошитах:

Example.

P₁: There is a map on the wall.

P₂: There is a picture on the wall.

P₃: There is no shelf on the wall

Вправи, що виконуються на рівні понадфразової єдності об'єднання ЗМ (одноструктурних та різноструктурних) у понадфразову єдність; об'єднання ЗМ у діалогічні єдності (запитання - відповідь, твердження - твердження тощо).

8) Stand in two lines. Face each other. Tell your partner what there is in your hand. *Example.*

P in Line One: There is a rubber in my hand.

P in Line Two: There is a piece a chalk in my hand.

Це вправа на об'єднання ЗМ у діалогічну єдність твердження - твердження. Tell the class that you have a thing. Add what there is or there isn't on it (in it, near it).

Example

I have a bag. There is a pencil-case in my bag. But there is no looking-glass in it.

Учні по черзі висловлюються за поданим зразком. Це вправа па

об'єднання різноструктурних ЗМ у понадфразову єдність. Одне з висловлювань учнів записується.

Відмітимо, що в описаному комплексі вправ учні засвоюють лише дві ГС: *There is a book on the desk./ There is no map on the desk* та коротку відповідь на загальне запитання: *Yes, there is. / No, there isn't.*

Інші ГС цієї структурної групи (запитання різних типів та відповіді на них. узгодження дієслова з іменником, коли говориться про наявність кількох предметів у певному місці) потребують своїх комплексів вправ і засвоюються на наступних уроках.

Ознайомлення з граматичними структурами пасивного граматичного мінімуму

На початковому ступені навчання весь граматичний матеріал засвоюється активно. ГС, які учні мають лише розпізнати і зрозуміти у процесі аудіювання і читання (пасивний граматичний мінімум), починають з'являтися на середньому ступені, а на старшому вони становлять переважну більшість граматичного матеріалу, що вивчається. У процесі роботи з граматичним матеріалом пасивного мінімуму вчитель має навчити учнів швидко розпізнавати ту чи іншу ГС за її формальними ознаками, відрізнити її від схожих ГС та співвіднести її формальні ознаки (граматичні сигнали) з певним комунікативним значенням, тобто сформулювати рецептивні граматичні навички, які, так само, як і репродуктивні, повинні характеризуватися автоматизованістю, гнучкістю і стійкістю.

ГС пасивного мінімуму подаються не в ситуації мовлення, а в контексті, бо зустрічаються учні з цими ГС у звуковому або графічному тексті. На відміну від ГС активного мінімуму, які вводяться поступово невеликими порціями (за принципом однієї трудности), ГС пасивної граматики доцільніше пред'являти учням крупними блоками. Н-д: форми інфінітиву.

Формування навичок володіння пасивним граматичним матеріалом (за А.С. Гембарук)

I. Ознайомлення з новою ГС:

- демонстрація вживання ГС у контексті;
- пояснення формальних ознак та значення ГС;
- читання і запис ГС;

II. Автоматизація дій учнів з новою ГС:

- На рівні фрази/речення: - розпізнавання;
- диференціація (підкреслювання, виписування, називання, зчитування);
- відповіді на запитання;
- переклад на рідну мову.

На рівні понад фразової єдності / мікротексту: – відповіді на запитання; переклад на рідну мову.

Завдання до граматичних вправ (за А.С. Гембарук)

<i>На перетворення граматичних форм</i>	<i>На спонукання до спілкування</i>
Зробіть речення заперечним	Посперечайтесь зі мною. Заперечте мені. Виправте мене. Не погоджуйтеся зі мною.
Зробіть речення питальним	Запитайте про ... Уточніть, хто ... Перепитайте, чи ...
Зробіть речення стверджувальним	Скажіть, що ... Підтвердіть, що ... Дайте відповіді на запитання. Пообіцяйте, що ...

ЛЕКЦІЯ 3. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ. НАВЧАННЯ ЛЕКСИЧНОГО МАТЕРІАЛУ. НАВЧАННЯ ФОНЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

План

1. Навчання лексичного матеріалу. Активний та пасивний лексичний мінімум.
2. Навчання фонетичного матеріалу. Вимоги до вимови учнів.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. — Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків': ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи — К. : — Генеза, 2007. - 136 с.
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Роман С.В./ К. : Ленвіт, 2005. - 208с.

1. Навчання лексичного матеріалу. Активний та пасивний лексичний мінімум.

Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, в той час як володіння мовою - з лексичними навичками, які саме й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Отже лексичні навички слід розглядати як найважливіший і невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і з метою навчання лексичного матеріалу.

Необхідна тривала і трудомістка робота з метою засвоєння іноземної лексики, яка передбачає як безперервне накопичення і розширення словникового запасу, так і оперування ним у різних видах МД -

аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

У **шкільному лексичному мінімумі**, так само, як і в граматичному, розрізняють активний мінімум і пасивний мінімум.

Активний лексичний мінімум - це той лексичний матеріал, яким учні повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні (лексика: назви кольорів, тварин, члени родини, іграшки тощо).

Пасивний лексичний мінімум - це та лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні).

Відбір лексичних мінімумів проводиться укладачами програм та авторами підручників, які й визначають кількість лексичних одиниць та їх віднесення до активного або пасивного мінімуму. Вчитель має справу лише з результатами відбору, працюючи згідно з вимогами чинної програми та з певним підручником.

Конкретні кількісні дані про активний і пасивний мінімуми для різних класів, що наводяться у програмі, не слід вважати достатньо науково обґрунтованими та остаточними, бо вони безпосередньо пов'язані з умовами навчання, що весь час змінюються, а також з цілями і змістом навчання (співвідношенням видів МД, тематикою, конкретним підручником і т.п.).

Одиницею навчання лексичного матеріалу є **лексична одиниця** (ЛО), яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням і навіть так званім «готовим» реченням (тобто таким, що не змінюється у мовленні).

Наведемо приклади ЛО: beautiful, by no means (ні в якому разі), to be in trouble (попасть в беду - потрапити в халепу), How do you do?

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так званий **наявний** або **реальний словник**, який служить основою для формування потенціального словника. На відміну від наявного словника, що включає знайомі ЛО, які учні вживають для вираження своїх думок або для сприймання і розуміння думок інших людей, **потенціальний** словник складають ті незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/ аудіюванні.

Шкільний словниковий запас (за А.С. Гембарук)

Реальний словник		Потенціальний словник (6-8 тисяч ЛО)
Активний словник, що вживається при говорінні/письмі	Пасивний словник, що впізнається і розуміється при читанні/аудіюванні	Незнайомі слова, про значення яких можна здогадатися при читанні/слуханні

Активний лексичний мінімум	Пасивний лексичний мінімум	Джерела потенціального словника:
		1) міжнародні слова; 2) похідні слова, що складаються з відомих компонентів; 3) складні слова, що складаються з відомих компонентів; 4) конвертовані слова (слова, які набувають нових значень To walk-on 1. Продовжувати йти. 2. Мати маленьку роль у спектаклі А walk-on (особа) що має малу роль у фільмі? спектаклі (зазвичай без слів); 5) нові значення відомих багатозначних слів; 6) слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом.

Центральною ланкою в роботі над засвоєнням лексичного матеріалу є **формування лексичних навичок.**

За визначенням С.Ф. Шатілова, «лексичні... мовленнєві навички - це навички інтуїтивно-правильного утворення, вживання і розуміння іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням, а також зв'язків між словами іноземної мови».

Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних мовленнєвих навичок.

Беручи до уваги різні пласти лексичного матеріалу та рецептивний чи продуктивний характер відповідного виду МД, необхідно сформувати такі види навичок: *репродуктивні лексичні навички*, тобто навички правильного вживання ЛО активного мінімуму в говорінні та письмі згідно із ситуацією спілкування і метою комунікації, що передбачає оволодіння такими операціями: виклик ЛО з довготривалої пам'яті, зовнішньомовленнєве відтворення ЛО у потоці мовлення; миттєве сполучення даної одиниці з іншими словами, що створюють синтагму і фразу за правилами лексичної

сполучуваності; **рецептивні лексичні навички**, тобто навички розпізнавання і розуміння ЛО активного і пасивного мінімумів при читанні та аудіюванні, **навички обґрунтованої здогадки** про значення ЛО, що відносяться до потенціального словника, при читанні та аудіюванні; **навички користування різними видами словників** (двомовних, одномовних, фразеологічних, тематичних, країнознавчих).

Формування навичок володіння активним лексичним матеріалом

I. Ознайомлення з новими ЛО (лексичними одиницями):

- семантизація ЛО (введення значення слова);
- перевірка розуміння значення ЛО;
- фонетичне опрацювання;
- демонстрація графічної форми ЛО та її запис.

II. Автоматизація дій учнів з новими ЛО: _____

На рівні словоформи, словосполучення, фрази/речення	- імітація ЗМ (зразок мовлення); - підстановка у ЗМ; - завершення ЗМ; - розширення ЗМ; - відповіді на запитання; - самостійне вживання ЛО.
На рівні понадфразової єдності	- об'єднання ЗМ у монологічну єдність; - об'єднання ЗМ у діалогічну єдність.

Прийоми семантизації іншомовної лексики (за А.С. Гембарук)

<i>Прямі (безперекладні)</i>		<i>Непрямі (перекладні)</i>
<i>Візуальні (невербальні)</i>	<i>Вербальні</i>	<i>Вербальні</i>
Предмети	Синоніми	Однослівний переклад
Малюнки	Антоніми	Багатослівний переклад
Схеми	Контекст	Тлумачення значень рідною мовою
Рухи	Дефініція	Дефініція рідною мовою
Жести	Тлумачення	
Міміка	Словоутворюючі ознаки	

Дефініція - **watch** - годинник, що носять на руці або в кишені, **clock** - годинник на башті тощо.

Зразок тексту з використанням декількох способів семантизації.

Today we're going to speak about books. Do you like to read books? I'm very fond of reading. I read books by different authors (здогадка) - Ukrainian, Russian, English, American, French and many others. When I was a little girl, I liked to read fairytales (здогадка) "Pinocchio", "Cinderella", "Little Red Riding Hood", etc.

I read my first book in English when I was a student. It was a book of short stories (переклад) by O. Henry. Best of all I liked the short story "A Service of Love" (Служіння любові). Do you like to read short stories? ... Etc.

Автоматизація дій учнів з новими лексичними одиницями активного словника

Практична мета навчання іноземної мови - спілкування в усній і письмовій формах, з одного боку, та важливість цілеспрямованого подолання лексичних труднощів, з іншого, викликають необхідність поєднання роботи над засвоєнням слів у зразках мовлення у відповідності до ситуації спілкування з роботою над ізольованими словами

Наведемо приклади *умовно-комунікативних вправ* для автоматизації дій учнів з ЛО активного мінімуму.

1) Answer to questions. Give laconic answers.

T: Is "Katheryna" by Shevchenko a story or a poem?

Ps: A poem.

T: Is "Hamlet" by Shakespeare a play or a novel? Etc.

2) Correct me if I'm not right.

T: "Cinderella" is a short story.

Pfi You aren't right. "Cinderella" is a fairytale.

Cl: "Cinderella" is a fairytale. Etc.

3) Complete my statements.

T: "Robinson Crusoe" by Daniel Defoe is..

P: "Robinson Crusoe" by Daniel Defoe is an adventure story.

Cl: "Robinson Crusoe" by Daniel Defoe is an adventure story. Etc.

4) Answer my questions.

T: What's your favourite poem?

P, The poem "My Heart's in the Highlands" by Robert Burns. Etc.

5) Tell the class about your favourite novel, poem, short story, fairytale, play, etc.

T: My favourite play is "The Importance of Being Earnest" by Oscar Wilde.

Pi: My favourite story is "Taras Bulba" by Gogol.

iV: My favourite short story is "The Last Leaf by O. Henry. Etc.

6) Write a note to a class-mate. Ask him/her about his/her favourite novel/story/play/ poem. Wait for the answer.

Завершуючи розмову про засвоєння лексичного матеріалу з метою формування лексичних навичок іншомовного мовлення, вкажемо на **особливості застосування різних лексично спрямованих вправ на різних етапах навчання.**

На *першому етапі* переважають усні безперекладні умовно-комунікативні вправи, що виконуються в класі під керівництвом учителя з широким застосуванням хороших форм роботи, лексичних ігор, зображального і предметного унаочнення. Певна частина вправ має виконуватись письмово як у класі, так і вдома.

На *другому етапі* зростає роль письмових вправ, особливо тих, що виконуються вдома самостійно. Поряд з умовно-комунікативними вправами використовуються некомунікативні у зв'язку з ускладненням лексичного матеріалу, що потребує використання аналітичних операцій для подолання труднощів, пов'язаних з формою, значенням та вживанням ЛО.

На *третьому етапі* поряд, з подальшою активізацією реального словникового запасу розширюється потенціальний словниковий запас учнів, що підсилює роль вправ з багатозначними, складними, похідними та інтернаціональними словами. При цьому зростає питома вага самостійної роботи учнів з новою лексикою, удосконалюються прийоми користування двомовними словниками.

2. Навчання фонетичного матеріалу. Вимоги до вимови учнів.

Основою будь-якої мови є звук. Багато років мова існувала лише у звуковій формі. Усі види МД базуються на звуках. Оволодіння усним мовленням та читанням уголос взагалі неможливе без стійких слуховимовних та ритміко-інтонаційних навичок.

Навчання фонетичного матеріалу *передбачає оволодіння* учнями всіма 1) звуками і 2) звукосполученнями виучуваної іноземної мови, 3) наголосом та 4) основними інтонаційними моделями (інтонемами) найбільш поширених типів простих і складних речень.

Вимоги до вимови учнів

Основними вимогами до вимови учнів є *фонематичність* та *швидкість*. Фонематичність передбачає ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника; **швидкість** – ступінь автоматизованості вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному (середньо-нормальному) темпі мовлення.

Тому вимоги до вимови учнів визначають, виходячи з принципу апроксимації, тобто наближення до правильної вимови.

При навчанні іншомовної вимови слід враховувати, що учні вже володіють звуковими засобами рідної мови та, в багатьох випадках, і другої мови (в Україні - української і російської, української і польської, української та угорської тощо). З одного боку, це допомагає в оволодінні вимовою нової (іноземної) мови, з іншого - викликає певні труднощі, спричинені інтерференцією рідної мови. Так, типовою помилкою для україномовних та російськомовних учнів є недотримання довготи голосних у англійській мові, бо в рідній мові довгота не має смислорозрізняльного характеру. Джерелом помилок в інтонації є, наприклад, відсутність в українській і російській мовах високого початку та різкого падіння у спадному тоні, що характерно для англійського мовлення. Таким чином у плані навчання вимови вчитель повинен скоректувати ті фонетичні навички, що вже є в учнів, у відповідності до фонетичної системи нової мови і доповнити її тими елементами вимови, які відсутні в рідній або другій мові учнів.

Для нейтралізації негативного впливу фонетичних навичок рідної мови навчання іншомовної вимови має будуватися на основі порівняльного аналізу фонологічних систем рідної та іноземної мов, що є одним з важливих спеціальних принципів навчання фонетичного матеріалу.

Навчання звуків іноземної мови

За ознакою схожості/розбіжності звуків іноземної та рідної мов усі звуки іноземної мови умовно розділяють на **три групи**.

До **першої групи** відносять звуки, максимально наближені до звуків рідної (української) мови за акустичними особливостями та артикуляцією (наприклад [b, m, s, z, p]). Формування навичок вимови названих звуків не викликає особливих труднощів, оскільки має місце позитивний перенос навичок з рідної мови в іноземну. Для засвоєння цих звуків можна обмежитися імітацією, ніяких інших вправ ця група не потребує.

Друга група включає звуки, які, на перший погляд, дуже схожі на звуки рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками (наприклад [e, ae, i, i:, o, z:]). Сприймання та відтворення звуків, що належать до другої групи, характеризується високим ступенем інтерференції. Учні автоматично переносять навички вимови цих звуків з рідної мови в іноземну, що призводить не тільки до появи акценту в мовленні, але й до помилок на рівні змісту. Звуки цієї групи вимагають від учителя посиленої уваги та спеціального тренування в різноманітних вправах, особливо в тих, де є контрастування з **відповідними** звуками рідної мови

До **третьої групи** входять звуки, які не мають артикуляційних або акустичних аналогів у рідній мові учнів (наприклад, [ð, ŋ, Θ, w, r, h]). Звуки цієї групи також викликають значні труднощі при засвоєнні, тому що має

місце формування абсолютно нової артикуляційної бази.

Ознайомлення учнів з новими звуками іноземної мови

На думку багатьох сучасних методистів, ознайомлення з новим фонетичним явищем, насамперед із звуками, має відбуватися у звуковому тексті (щоб учень «купався» у звуках іноземної мови) шляхом наочної, трохи перебільшеної демонстрації його особливостей. Текст є природним середовищем для будь-якого мовного явища, у тому числі й фонетичного.

Звуки, що становлять для учнів певні труднощі, виділяються із зв'язного цілого і пояснюються. Правила артикуляції носять апроксимований характер і підказують учням, які органи мовлення (губи, язик, альвеоли, зуби) беруть участь у вимові звука. Всі пояснення, які даються учням, повинні бути чіткими, короткими і практично цінними, враховувати типові помилки учнів. Після аналітичної частини роботи над звуком/звуками він/вони знову включається в ціле: склади, слова, словосполучення, фрази, які імітуються учнями. Отже за поясненням має безпосередньо йти вправління.

Формування артикуляційної навички (за А.С. Гембарук)

- I.** Ознайомлення з новим звуком: [ö]
  - Демонстрація звука;
  - Пояснення артикуляції;
  - Порівняння зі звуками рідної мови;
  - Артикуляційна гімнастика (історія про Mr. Tongue).
- II.** Автоматизація дій учнів з новим звуком:
  - 1)** Рецептція (рецептивні навички) - вправи на розвиток фонематичного слуху:
    - Впізнавання;
    - Диференціація (Скоромовка Peter Piper);
    - Ідентифікація.
  - 2)** Репродукція (репродуктивні навички) - вправи для навчання артикуляції:
    - Імітація;
    - Підстановка;
    - Відповіді на запитання;
    - Заучування напам'ять.

Автоматизація дій учнів з новими звуками

Важливу роль у процесі автоматизації відіграють зразки або еталони вимови, які сприймають учні. Демонстрація зразків різних рівнів може здійснюватись учителем або диктором/дикторами. Для навчання вимови

важко переоцінити роль фонограми (або відеофонограми), особливо автентичної, тобто підготовленої і начитаної спеціалістами-носіями мови.

Для навчання вимови іншомовних звуків використовуються а) вправи на рецепцію та б) вправи на репродукцію/продукцію. Вони тісно пов'язані між собою і націлені на формування як слухових (фонематичний слух), так і вимовних (або артикуляційних) навичок.

Вправи на рецепцію звуків

Вправи на *впізнавання*. Вчитель пропонує учням послухати слова (фрази, римівки, віршики), в яких є новий звук. Завдання до вправи на впізнавання може бути сформульовано так:

- підніміть руку/сигнальну картку або плесніть у долоні, коли почуєте звук [...], довгу/коротку голосну, слово, на яке падає наголос, тощо;
- порахуйте, скільки разів у реченні /римівці/ вірші трапиться звук [...]. довга/ коротка голосна, слово під наголосом тощо;
- послухайте ряд англійських та українських звуків. Підніміть руку (картку), коли почуєте англійський звук.

Вправи на *диференціацію* звуків, які учні можуть сплутати, не розрізнити, виконуються на рівні окремих слів або коротких речень. Завдання може бути

сформульовано у такий спосіб: послухайте пари слів і визначте, чи однакові в них а) перші приголосні звуки;
б) останні приголосні звуки;
в) голосні всередині слова тощо.

Вчитель вимовляє пари слів або включає фонограму. Учні слухають і в зошитах (або спеціальних картках) ставлять знак якщо вони чують однакові звуки, або знак якщо звуки їм здаються різними, навпроти відповідного номера пари слів. Після виконання вправи результат перевіряється за ключем, і в разі помилок пари слів/фраз можна послухати вдруге.

Наведемо приклади.

1) Послухайте пари слів і скажіть, чи однакові в них звуки (перші приголосні, голосні всередині слова). Поставте знак якщо вони однакові, знак якщо різні.

Англійська мова.

- 1) Thick - this; 2) that - those; 3) thought -thin. (Гра «Плескаємо в долоні)
- 2) Послухайте групи з трьох слів і визначте, які з них однакові. Позначте своє рішення цифрами.

1	2	3
bird	bed	bird
thin	thing	thing

Вправи на *ідентифікацію* звука, мета яких розпізнавати звук як відомий з певними характеристиками. Учні мають послухати та ідентифікувати звуки.

Послухайте слова із звуками [...] і [...]. Кожного разу піднімайте картку з відповідним транскрипційним значком або червону картку для звука [...], зелену - для звука [...]. (Замість піднімання карток можна записувати транскрипційні значки.) Ускладнений варіант вправи, коли учні мають ідентифікувати не два, а три-чотири звуки (наприклад, [θ] - [v] - [f].

Вправи на репродукцію звуків

Ефективність цієї групи вправ значно зростає, якщо перед репродукцією зразка учні мають змогу ще раз його почути, незалежно від того, чи вивчається новий матеріал, чи повторюється вже засвоєний. Матеріалом для репродуктивних фонетичних вправ служать окремі звуки, звукосполучення, слова, словосполучення, фрази.

Наведемо приклади вправ.

1) Послухайте слова (словосполучення, фрази) із звуком [...]. Повторіть їх, звертаючи увагу на ... . (Вправа на свідому імітацію нового звука, якій передує слухання.)

2) Послухайте пари слів, словосполучення, фрази із звуками [...] та [...]. Повторіть їх, звертаючи особливу увагу на ... . (Вправа на свідому імітацію звуків. Імітації передує слухання.)

3) Послухайте мої твердження. Якщо вони правильні, підтвердіть їх. (Вправа на слухання та імітацію.)

4) Дайте лаконічні/повні відповіді на мої запитання (до малюнка, предметів, погоди тощо).

Навчання інтонації іноземної мови

Інтонація являє собою комплекс засобів, складну єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, темп, пауза.

Метою навчання інтонації є формування: 1) рецептивних інтонаційних навичок, або «інтонаційного слуху» в аудіюванні та 2) продуктивних інтонаційних навичок (в говорінні та при читанні уголос).

Інтонаційні навички – це мовленнєві навички: мовлення є ситуативним за своєю природою, тому й наша інтонація завжди залежить від

мовленнєвої ситуації: з ким ми розмовляємо, де ми знаходимося, який комунікативний намір ми хочемо здійснити за допомогою інтонації. Насамперед це стосується таких компонентів інтонації як логічний наголос і мелодія. Обидва компоненти можуть змінити зміст висловлювання. Так, якщо у реченні «Єва – моя племінниця» логічний наголос падає на останнє слово, то співрозмовника цікавить, хто така Єва; якщо на другому - чия племінниця Єва, на першому - хто є племінницею. Наприклад: 1) Eve is my \ niece. 2) Eve is \ my niece. 3) \ Eve is my niece.

Формування інтонаційної навички (за А.С. Гембарук)

I. Ознайомлення з новою інтонаційною моделлю (ІнМ):

- Демонстрація ІнМ;
- Пояснення комунікативного значення ІнМ;
- Прослуховування діалогів з новою ІнМ.

II. Автоматизація дій учнів з новою інтонаційною моделлю:

- Рецепція ІнМ (вправи на розвиток інтонаційного слуху): впізнавання, диференціація, ідентифікація;
- Репродукція ІнМ (вправи для навчання інтонування): імітація, підстановка, трансформація, самостійне вживання.

Автоматизація дій учнів з новими інтонаційними моделями

Наведемо приклади завдань до вправ на рецепцію ІнМ

Вправи на впізнавання

Послухайте розпорядження, які батьки дають своїм дітям. Підніміть руку (сигнальну картку), коли ви почуєте, що розпорядження зроблене у формі прохання. (Або: порахуйте, скільки разів батьки звернулися до дітей з проханням.) Не забудьте, що прохання передається висхідним тоном.

Наприклад:

1) Wash up, / please. 2) Feed the cat and the \ dog, please. 3) Sweep the / floor, please. Etc.

Вправи на диференціацію

Послухайте розпорядження, які дають дітям батько й мати. Вирішіть, чи обидва вони звертаються до дітей з проханням. Якщо так, поставте знак “+” біля відповідного номера, якщо ні - знак Наприклад:

- 1) Mother: Wash /up, please.
Father: Sweep the/floor, please.
- 2) Mother: Feed the \ cat, please.
Father: Feed the /dog, please. Etc.
(Ключ: 1+, 2-)

Вправа на ідентифікацію

Послухайте розпорядження, які дають батьки. Визначте, де вони

звертаються до дітей з проханням (П), а де з наказом(Н). Зробіть відповідні позначки біля номера кожного розпорядження.

Вправи на репродукцію інтонаційних.

Вправи на імітацію Попросіть товариша зробити те, про що я прошу вас.

Наприклад:

77 Give me the / book.

P (звертаючись до товариша): Give me the / book, please.

Вправи на підстановку Я звернуся до вас з проханням дати мені певну річ. Зверніться до товариша з подібним проханням, але попросіть іншу річ.

Наприклад:

77 Give me a /rubber.

P (звертаючись до товариша): Give me a / ruler.

Вправи на трансформацію Послухайте мої накази і передайте їх товаришеві як прохання. Наприклад: 77 Open the \door. *P*: Open the /door.

Вправа на самостійне вживання ІнМ У мене на столі багато речей. Якщо ви попросите їх англійською мовою, ви їх одержите. Наприклад:

P Give me a /pencil.

77 Here you are.

P: Thank you.

P: Give me a /ball.

77 Here you are.

P: Thank you. Etc.

ЛЕКЦІЯ 4. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ. НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ. НАВЧАННЯ ГОВОРІННЯ. НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ Й ПИСЬМА

План

1. Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Етапи навчання аудіювання.
2. Загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності. Особливості навчання діалогічного та монологічного мовлення.
3. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності.
4. Письмо і писемне мовлення. Етапи навчання писемного мовлення.

Література.

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. — Умань : ФОП Жовтий, 2011. — 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд.
О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи - К. : - Генеза, 2007. - 136 с.
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Роман С.В./ К. : Ленвіт, 2005. - 208с.

1. Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності.

Етапи навчання аудіювання.

Аудіювання - це розуміння сприйнятого на слух мовлення. З точки зору психофізіології аудіювання трактується як перцептивна розумова мнемічна діяльність. Перцептивна тому, що здійснюється сприйняття/рецепція; розумова - бо пов'язана з основними розумовими операціями:

аналізом, синтезом, індукцією, дедукцією, порівнянням, абстрагуванням, конкретизацією; мнемічна - тому, що відбувається виділення і засвоєння інформативних ознак мовних і мовленнєвих одиниць, реформування образу і впізнавання як результат зіставлення з еталоном, який зберігається в пам'яті.

Аудіювання і говоріння – це дві сторони усного мовлення. Без аудіювання не може бути нормативного говоріння. Разом з тим аудіювання як вид мовленнєвої діяльності є й відносно автономним (наприклад, слухання лекцій, доповідей, радіопередач і т.п.).

Визначальними рисами аудіювання як виду мовленнєвої діяльності в методиці навчання іноземних мов вважаються такі:

1. За характером мовленнєвого спілкування аудіювання, як і говоріння, відноситься до видів мовленнєвої діяльності, що реалізують усне *безпосереднє* спілкування (хоча інформація може передаватись і технічними засобами), і через це протистоїть читанню і писемному мовленню, які реалізують спілкування, опосередковане письмом.

2. За своєю роллю у процесі спілкування аудіювання є реактивним видом мовленнєвої діяльності, так само, як і читання (на відміну від ініціальних видів мовленнєвої діяльності – говоріння та письма).

3. За спрямованістю на прийом і видачу мовленнєвої інформації аудіювання, як і читання, є рецептивним видом МД (на відміну від говоріння і письма).

4. Форма перебігу процесу аудіювання - внутрішня, невиражена, на відміну від говоріння і письма, які актуалізуються у зовнішньому плані. Основою внутрішнього механізму аудіювання є такі психічні процеси як сприйняття на слух, увага, розпізнавання та зіставлення мовних засобів, їх ідентифікація, осмислення, антиципація, групування, узагальнення, утримання в пам'яті, умовивід, тобто відтворення чужої думки та адекватна на неї реакція. Отже предметом аудіювання є чужа думка, яка закодована в аудіотексті і яку належить розпізнати.

5. Продуктом аудіювання є умовивід, результатом - розуміння сприйнятого смислового змісту і власна мовленнєва та немовленнєва поведінка. (Можна вербально відреагувати на почуте, а можна взяти до відома отриману інформацію і зберігати її в пам'яті до того часу, коли вона знадобиться).

Аудіювання є комплексною мовленнєвою розумовою діяльністю. Воно базується на природній здатності, яка удосконалюється у процесі індивідуального розвитку людини і дає їй можливість розуміти інформацію в акустичному коді, накопичувати її в пам'яті чи на письмі, відбирати та оцінювати її згідно з інтересами чи поставленими завданнями. Важливими

факторами формування такої здатності є:

- перцептивні та мовленнєвомоторні передумови,
- загальні інтелектуальні передумови,
- фактичні знання,
- знання та вміння в рідній мові,
- іншомовні знання та вміння,
- мотивація.

Ці фактори складають основу для розвитку специфічних навичок і вмінь: на ній базується навчання аудіювання згідно з вимогами Європейського освітнього стандарту з іноземної мови.

Психофізіологічні механізми аудіювання

В реальних умовах комунікації на аудіювання припадає від 40 до 50% часу. Є дані, які свідчать про те, що аудіювання у класі займає 57% навчального часу. У навчальному процесі - це основне джерело мовних знань і важливий засіб мовленнєвої практики на уроці і в позаурочний час. Ці дані зумовлюють необхідність урахування в практиці навчання головних аспектів аудіювання, впливу умов перебігу цієї діяльності на характер сприйняття та методів формування цього уміння.

Метою аудіювання є осмислення почутого мовленнєвого повідомлення.

Психофізіологічні механізми аудіювання

1. Слухове сприйняття;
2. Внутрішнє промовляння (перетворення звукових образів в артикуляційні, проте правильне озвучення про себе можливе лише за умови добре сформованих ви мовних навичок у зовнішньому мовленні);
3. Сегментування мовленнєвого ланцюга (для осмислення всього повідомлення необхідно вичленити в ньому окремі лексико-граматичні ланки (фрази, словосполучення) і зрозуміти смисл кожної з них);
4. Оперативна пам'ять (утримує у свідомості слухача сприйняті слова і словосполучення протягом часу, необхідного йому для осмислення фрази чи завершеного фрагмента. Чим краще розвинена оперативна пам'ять, тим більший обсяг одиниці сприймання. Якщо ж інформація сприймається великими блоками, то на її опрацювання витрачається менше часу, і процес аудіювання стає успішнішим);
5. Антиципація або ймовірне прогнозування (дає можливість за початком слова, словосполучення, речення, цілого висловлювання передбачити його закінчення. Передбачаючи смисл висловлювання, слухач опирається на такі фактори як ситуація мовлення, контекст, особливості того, хто говорить, мовленнєвий досвід спілкування, тобто мовні та позамовні

фактори);

6. Довготривала пам'ять (завдяки якій відбувається зіставлення мовленнєвих сигналів, що надходять, з тими стереотипами, які зберігаються у нашій свідомості. В залежності від того, чи існують у нашій довготривалій пам'яті ті чи інші зразки мовлення, мовна інформація сприймається як знайома чи незнайома);

7. Осмислення (здійснює еквівалентні заміни шляхом перетворення словесної інформації в образну).

Вимоги до текстів для навчання аудіювання

Матеріальною основою аудіювання є **аудіотекст**. Як і всякий текст, він має свою композицію, структуру і смислову організацію. На відміну від письмового тексту він інтонаційно оформлений, а його відтворення зумовлюється відповідним темпом, однократністю та необоротністю сприйняття, контактністю комунікантів і спрямованістю спілкування, яке підтримується паралінгвальними засобами.

В школі використовуються в основному два види аудіотекстів - тексти- описи і фабульні тексти.

В *текстах-описах* представлена сукупність ознак об'єкта і фактів, які об'єднані загальною темою. Логічні зв'язки між окремими фактами нестійкі, допускається їх перестановка. Через це в такому тексті не завжди легко виділити головне та другорядне, і розуміння тексту залежить переважно від суми зрозумілих фактів, які необхідно запам'ятати. Текст-опис складається головним чином з простих речень, іноді з однорідними членами. В кожному реченні описується, як правило, один факт.

Визначальною ознакою *фабульних текстів* є динамізм подій, дій та вчинків персонажів, що зумовлюються логічним інваріантом та означенням часу. В таких текстах легко виділити основне і другорядне. Між окремими фактами та епізодами існують логіко-смислові (часові, умовні і причинні) зв'язки. Розуміння загального смислу такого тексту неможливе без розуміння окремих фактів, проте воно не виводиться з їх суми, а вимагає переосмислення інформації, пов'язаної з фактами.

Основною вимогою до змісту аудіотекстів слід вважати їх інформативність та цікаву фабулу. У практиці навчання іноземних мов тексти для аудіювання мають бути автентичними, доступними за змістом та мовним складом, короткими за тривалістю звучання, в основному монотематичними. Відбираються такі типи текстів:

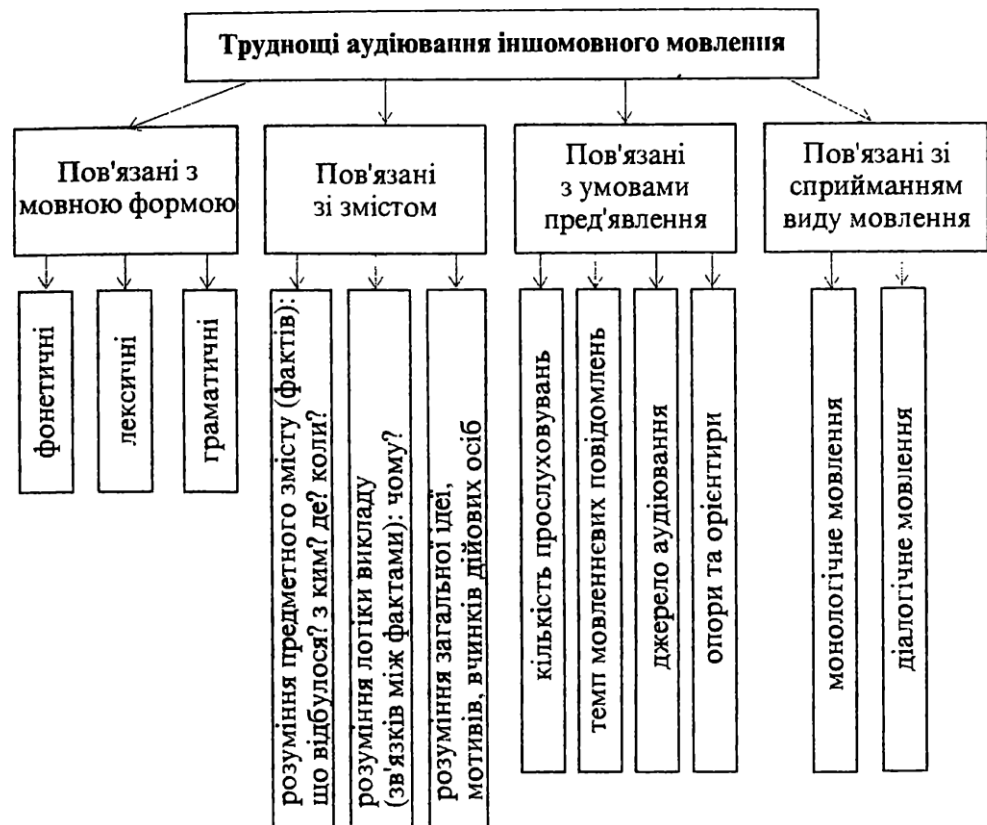
- а. Мовлення партнера у стандартних ситуаціях спілкування.
- б. Оголошення програм, прогнозу погоди (по радіо, телебаченню

тощо).

в. Фабульні тексти (розповіді, повідомлення, роздуми).

Труднощі навчання аудіювання (за А.С. Гембарук)

<i>Суб'єктивні</i>		<i>Об'єктивні</i>	
Зумовлені індивідуально-віковими особливостями слухача	Зумовлені індивідуально-психологічними особливостями слухача	Зумовлені мовною формою тексту	
Кмітливість	Вмотивованість	Зумовлені змістом тексту	
Уміння слухати	Слухова чутливість	Зумовлені умовами пред'явлення тексту	
Уміння швидко реагувати	Слухова пам'ять	Зумовлені видом мовлення, який сприймається	
Уміння переключатися з однієї розумової операції на іншу	Ймовірне прогнозування		
Уміння швидко схоплювати тему повідомлення	Увага		
Уміння співвідносити тему повідомлення з широким контекстом			

Етапи навчання аудіювання

В методичному плані навчання аудіювання - це спеціально

організована програма дій з текстом, що сприймається на слух. Оскільки це внутрішня діяльність, яка не піддається спостереженню, то необхідно поступово навчати окремих дій, які є її складовими компонентами. Ці дії є об'єктом цілеспрямованого формування і розглядаються як проміжні цілі навчання аудіювання. Досягнення проміжних цілей проходить поетапно. На кожному етапі формуються відповідні механізми аудіювання **мовленнєвих одиниць різних рівнів**: 1) словоформи, вільного словосполучення, фрази 2) понад фразової єдності, 3) цілого тексту. З допомогою цих дій розвивається механізм прогнозування, який відіграє дуже важливу роль у сприйманні мовлення на слух.

Етап навчання аудіювання *на рівні фрази* передбачає дії, спрямовані на:

- розуміння повідомлень даного рівня, побудованих на знайомому матеріалі; реакція на почуте - невербальна (дії, символи і т. і.);
- розуміння повідомлення з незнайомим мовним матеріалом; реакція на почуте - вербальна (з допомогою засвоєних мовленнєвих зразків, що відповідають темі чи ситуації);
- розпізнавання початку повідомлення і його завершення.

Етап навчання аудіювання *на понадфразовому рівні* передбачає дії, що забезпечують:

- розуміння монологічного повідомлення даного рівня, побудованого на повністю знайомому матеріалі; реакція на почуте - невербальна або коротка вербальна;
- розуміння мікродіалогів з наступним визначенням характеру взаємодії партнерів шляхом віднесення сприйнятого діалогу до одного з відомих учням комунікативних (структурно-функціональних) типів мікродіалогів: діалогу- обміну думками, діалогу-волевиявлення, ритуалі- зованого діалогу.

Етап навчання аудіювання *на рівні цілого тексту* передбачає дії, за допомогою яких досягається:

- розуміння зв'язного (монологічного) мовлення, побудованого на повністю знайомому матеріалі, шляхом членування тексту на смислові частини або виділення інформаційних точок; реакція на почуте - невербальна (дії, символи і т. і.);
- розуміння повідомлення з незнайомим мовним матеріалом; реакція на почуте - невербальна або вербальна як у процесі слухання, так і після нього;
- розуміння зв'язного тексту, побудованого тільки на знайомому матеріалі, але такого, що передбачає антиципацію змісту повідомлення по його заголовку, придумування іншого заголовку чи вибір із даних «готових»

заголовків найбільш прийняттого, вибір із даних після тексту речень, що відповідають або не відповідають його змісту і т. п.;

— розуміння діалогічного тексту, побудованого на знайомому матеріалі, із завданням на виявлення кількості учасників бесіди, їх характеристик: реакція вербальна або у вигляді відповіді на запитання, тесту множинного вибору і т. п.;

— розуміння зв'язного тексту, що містить деякі незнайомі елементи, слова, словосполучення, про значення яких можна здогадатися на підставі співзвучності з рідною мовою (опора на здогадку, мовний досвід); розуміння можна перевірити за допомогою тесту множинного вибору, відповідей на запитання і т. п.;

— розуміння зв'язного тексту з деякими незнайомими елементами, але здогадка про їх значення здійснюється за формальними ознаками з опорою на знання та асоціативні зв'язки в іноземній мові;

— розуміння зв'язного тексту з наявними незнайомими елементами; здогадка про їх значення здійснюється за контекстом, з опорою на смислові зв'язки;

— розуміння зв'язного тексту, побудованого переважно на незнайомому матеріалі, але з виділенням спеціальних перешкод з метою подолання їх шляхом перепитувань, прохання уточнити сказане і т. п.

Система вправ для навчання аудіювання

Підсистема вправ для формування мовленнєвих навичок аудіювання:

- 1 група) вправи для формування фонетичних навичок аудіювання (фонематичного та інтонаційного слуху);
- 2 група) вправи для формування лексичних навичок аудіювання;
- 3 група) вправи для формування граматичних навичок аудіювання.

Підсистема вправ для розвитку вмінь аудіювання:

- 1 група) вправи, що готують учнів до аудіювання текстів;
- 2 група) вправи з аудіювання текстів.

Типові вправи для навчання аудіювання (за А.С. Гембарук)

1-3 групи Мета: навчити учнів розрізняти фонетичні, лексичні та граматичні явища

Вправи: некомунікативні рецептивні

- на сприймання;
- на впізнавання;
- на розрізнення (звука, тону, лексичної одиниці, граматичної структури).

Наприклад: учні показують за допомогою сигнальних карток (або іншим

способом), чи приголосний звук у наведених словах є глухим/дзвінким, голосний - відкритим/закритим, знаходиться під наголосом перший/другий склад. *Англ.* code-coat, wrote-road.

- на сегментацію слів/словосполучень;
- на розуміння граматичних структур;
- на розвиток мовленнєвих механізмів аудіювання (вправи на розвиток імовірного прогнозування):

Наприклад. Послухайте першу фразу і, спираючись на її зміст, завершіть другу. Послухайте загадку і відгадайте її.

Послухайте коротку характеристику людини і згадайте про її професію.

Послухайте початок розповіді і визначте, про що вона.

Послухайте вирази та фрази і скажіть (рідною чи іноземною мовою), в яких ситуаціях вони можуть вживатися.

Вправи на розвитку уваги та аудитивної пам'яті

Послухайте слово, словосполучення, фразу і повторіть їх.

Послухайте дві фрази, логічно пов'язані між собою, і повторіть їх.

Послухайте частини фрази, з'єднайте їх в одну фразу і відтворіть її.

Послухайте дві фрази і визначте, що пропущено у другій.

Послухайте оголошення і заповніть пропуски у графічному варіанті того ж оголошення.

Вправи на розвиток механізму осмислення (розуміння різних категорій смислової інформації).

Послухайте репліки з діалогу і скажіть, хто його веде (розуміння родової категорії).

Послухайте фразу і скажіть, коли відбувалася дія (розуміння часової категорії).

Послухайте речення і скажіть, де відбувається подія (розуміння категорії місця).

4 **група Мета:** навчити учнів розуміти зі слуху фрази або групи фраз

Вправи: умовно-комунікативні рецептивні

- на аудіювання (повідомлень, розпоряджень, запитань).

5 **група Мета:** навчити учнів розуміти зі слуху тексти

Вправи: комунікативні рецептивні

- на аудіювання текстів (з розумінням основного змісту, з повним розумінням, з розумінням певної інформації)

Наприклад. Послухайте початок жарту і запропонуйте свій варіант його завершення.

Послухайте текст і розкажіть в логічній послідовності про дії

головного героя.

Послухайте дві розповіді і скажіть, чим вони відрізняються. Наприклад, перша розповідь відрізняється від другої лише заключним реченням.

Послухайте текст і намалюйте місце, в якому відбувається дія, і персонаж, про якого йдеться у тексті.

Етапи роботи з текстом для аудіювання (за А.С. Гембарук)

Дотекстовий етап

1. Зняття мовних і/або смислових труднощів тексту
2. Уведення в контекст повідомлення
3. Формулювання комунікативної установки на аудіювання тексту _____

Притекстовий етап

4. Аудіювання тексту _____

Післятекстовий етап

5. Контроль розуміння повідомлення
6. Обговорення змісту прослуханого тексту
7. Навчання смислової переробки інформації тексту _____

Засоби контролю розуміння прослуханого аудіотексту

Невербальні засоби: виконання дій, контроль з використанням цифр, контроль за допомогою сигнальних та облікових карток, виготовлення схем, креслень, підбір малюнків.

Вербальні засоби:

- 1) Рецептивні або рецептивно-репродуктивні: підтвердження або спростування тверджень учителя, вибір пунктів плану тексту, тести з вибором відповіді.
- 2) Репродуктивні: відповіді на запитання, переказ змісту іноземною або рідною мовою, переклад окремих слів, словосполучень, речень, укладання плану, формулювання запитань до тексту, бесіда на основі змісту тексту.

Приклад 1. Прослухайте пари фраз і визначте, однакові вони чи ні. Поставте знак + якщо вони однакові, знак - якщо різні.

- 1) Nick likes to water flowers. Nick likes flowers.
- 2) The snow is melting. The snow is melting. //
- 3) There are two rooms on the first floor.
- 4) There are two bedrooms on the first floor. //
- 5) This is my brother. This is my brother. //
- 6) Here is a ball for you. Here is a doll for you.

Приклад 5. Я буду показувати по два малюнки предметів (А та В) і називати

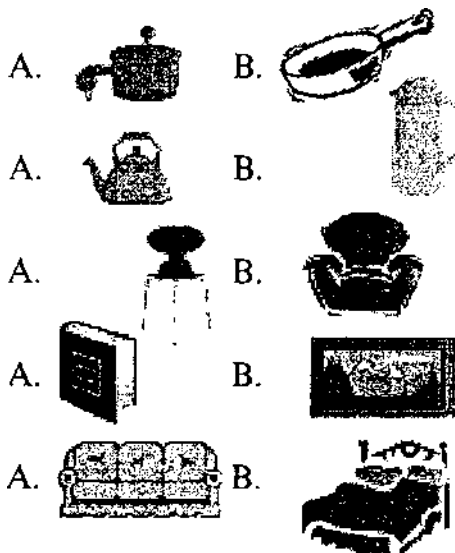
один з них. Визначіть, до якого з них відноситься твердження. Поряд з номером

завдання поставте літеру А чи В.

Учитель показує:

Учитель каже:

- 1) This is a saucepan.
- 2) This is a kettle.
- 3) This is an armchair.
- 4) This is a picture.
- 5) This is a sofa.

Засіб контролю: Заповнення учнями квадратів

2. Загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності. Особливості навчання діалогічного та монологічного мовлення.

Говоріння забезпечує усне спілкування іноземною мовою в **діалогічній** формі (паралельно з аудіюванням) і в **монологічній** формі. Воно спрямоване до однієї особи або до необмеженої кількості осіб. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба; предмет - думки того, хто говорить; продукт - висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлювання.

Як же **породжується** усне мовленнєве висловлювання? Спочатку в певній ситуації виникає мотив висловлювання, що позначає початковий момент породження мовлення, і відповідно - **комунікативний намір** того, хто говорить. На цьому рівні мовець уже знає, про що говорити, у нього виникає загальний задум майбутнього висловлювання, який поки що не має

свого мовного втілення, але вже існує у предметно-зображальному коді. Далі здійснюється оформлення задуму шляхом відбору мовних засобів - граматичних структур, слів, який реалізується спочатку у внутрішньому мовленні, де створюється потенціальна мовленнєва схема висловлювання. **Внутрішнє мовлення** побудоване за принципом конспекту, йому притаманна згорнутість, воно не озвучене. Далі має місце включення голосового апарату, і сформоване висловлювання шляхом артикуляції та інтонування втілюється у **зовнішньому (озвученому)** мовленні. Процес породження усного висловлювання супроводжується слуховим контролем, завдяки чому постійно здійснюється зворотний зв'язок, що приводить висловлювання у відповідність до задуму.

Психофізіологічні механізми говоріння

1. Механізм відтворення або *репродукції*. Репродукція може бути повною або частковою. У першому випадку використовуються готові ключові фрази, взяті з тексту без змін, для передачі нового змісту; у другому - це репродукція- трансформація, яка передбачає передачу змісту в нових формах.
2. У механізмі **вибору** розрізняють вибір слів і вибір граматичної структури. На вибір слів впливає комунікативна мета повідомлення, стосунки між комунікантами, їх спільний життєвий досвід, особливості реципієнта тощо.
3. Механізми репродукування і вибору підпорядковані механізму **комбінування**, який передбачає таке формування словосполучень і фраз, коли мовець використовує знайомі йому мовні компоненти в нових сполученнях.
4. До механізму комбінування близько підходить (але не співпадає з ним) механізм **конструювання**. У процесі говоріння деякі мовленнєві одиниці конструюються, але здійснюється це не на основі актуального усвідомлення мовних правил, а на основі аналогії з певною абстрактною моделлю, що зберігається в мозку людини, на основі відчуття мови тощо.
5. Механізм **прогнозування** (або антиципації) “працює” у двох планах: структурному і смислового. У структурному плані антиципація можлива на рівні фрази, коли перші вимовлені слова прогнозують конструкцію фрази і навіть понадфразової єдності, що дозволяє породжувати висловлювання без довгих пауз між окремими фразами. У смислового плані прогнозування є передбаченням того, чим завершиться ситуація мовлення.
6. Механізм **дискурсивності** керує процесом функціонування мовленнєвого висловлювання і працює на рівні актуального усвідомлення. Завдяки йому мовець оцінює ситуацію, сприймає сигнали зворотного зв'язку

(вербальну чи невербальну реакцію співрозмовника), приймаючи рішення безпосередньо у процесі спілкування, залучає необхідні знання стосовно предмета висловлювання.

Навчання діалогічного мовлення

Діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

Особливості діалогічного мовлення: вмотивованість, зверненість, ситуативність, емоційна забарвленість, спонтанність, двосторонній характер тощо.

Мовленнєва (комунікативна) ситуація – це ситуація, яка спонукає (містить стимул) до мовлення.

Структура діалогу. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань. Такі висловлювання, межею яких є зміна співрозмовника, називають *реплікою*. Репліка є першоелементом діалогу. Репліки бувають різної протяжності - від однієї до кількох фраз. В діалозі вони тісно пов'язані одна з одною – за своїми комунікативними функціями, структурно та інтонаційно. Найтісніший зв'язок має місце між суміжними репліками. Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають *діалогічною єдністю* (ДЄ). ДЄ є одиницею навчання діалогічного мовлення.

Перша репліка ДЄ завжди *ініціативна* (її називають ще реплікою - спонуканням або керуючою реплікою). Друга репліка може бути або повністю *реактивною* (інакше - залежною або реплікою-реакцією), або *реактивно- ініціативною*, тобто включати реакцію на попереднє висловлювання і спонукання до наступного.

Приклад 1.

Peter: What would you like to eat, Ed?

Ed: A meat sandwich.

Учні мають навчитися: 1) *починати* розмову, використовуючи ініціативну репліку; 2) правильно і швидко *реагувати* на ініціативну репліку співрозмовника реактивною реплікою; 3) *підтримувати* бесіду, тобто з метою продовження розмови вживати не суто реактивні, а реактивно-ініціативні репліки.

В залежності від функціонального взаємозв'язку реплік у діалозі виділяють різні **види ДЄ**

<i>Групи ДЄ</i>	<i>Види ДЄ</i>
I	1. Повідомлення - повідомлення 2. Повідомлення - запитання 3. Повідомлення - спонукання
II	4. Спонування - згода 5. Спонування - відмова 6. Спонування - запитання
III	7. Запитання - відповідь на запитання 8. Запитання - контрзапитання
IV	9. Привітання - привітання 10. Прощання - прощання п. Висловлювання вдячності - реакція на вдячність

Типи діалогів

Діалог-розпитування може бути одностороннім або двостороннім. У першому випадку ініціатива запитувати інформацію належить лише одному партнеру, у другому - кожному з них. Двосторонній діалог-розпитування розвиває ініціативність обох партнерів, характерну для природного спілкування.

Одне з важливих умінь, яким учні повинні оволодіти з першого року навчання іноземної мови, є вміння вести **діалог-домовленість**. Діалог-домовленість використовується при вирішенні співрозмовниками питання про плани та наміри, він є найбільш посильним для учнів. Після оволодіння діалогом-домовленістю здійснюється навчання змішаного типу діалогу: розпитування-домовленості.

Наступним за складністю є **діалог-обмін враженнями, думками**, метою якого є виклад свого бачення якогось предмета, події, явища, коли співрозмовники висловлюють свою думку, наводять аргументи для доказу, погоджуються з точкою зору партнера або спростовують її. При цьому ініціатива ведення бесіди є двосторонньою.

Найскладнішим для оволодіння є **діалог-обговорення (дискусія)**, коли співрозмовники прагнуть виробити якесь рішення, дійти певних висновків, переконати один одного в чомусь.

Етапи навчання діалогічного мовлення

1. Навчання реплікування можна вважати **підготовчим** або **нульовим етапом** формування навичок та вмінь ДМ учнів. На цьому етапі виконуються знайомі вже вам рецептивно-репродуктивні та репродуктивні

умовно- комунікативні вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації (за зразком), повідомлення інформації тощо. При навчанні реплікування важливо поступово збільшувати обсяг репліки учня - від однієї до двох-трьох фраз.

2. Коли учні засвоять репліку-реакцію та ініціативну репліку певного ДЄ, можна переходити до першого етапу формування навичок і вмінь ДМ - **оволодіння певними ДЄ**. На цьому етапі використовуються рецептивно - продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками. Учасниками спілкування є самі учні, а вчитель лише дає їм певне комунікативне завдання, де окреслюється КС і вказуються ролі, що їх виконуватимуть учні.

3. Другим етапом формування навичок і вмінь ДМ учнів є оволодіння ними **мікродіалогом**. Мікродіалог розглядають як засіб вираження основних комунікативних інтенцій партнерів по спілкуванню.

4. На третьому етапі учні мають навчитися **вести діалоги** різних функціональних типів, обсяг яких відповідає вимогам чинної програми для відповідного класу і типу школи, на основі створеної вчителем (описаної в підручнику) КС.

Система вправ для навчання діалогічного мовлення

- I група - вправи для навчання “реплікування”,
- II група - вправи на засвоєння ДЄ різних видів,
- III група - вправи на створення мікродіалогів,
- IV група - вправи на створення діалогів різних функціональних типів.

I група вправ

Мета вправ I групи - навчити учнів “**реплікування**”, тобто швидко й адекватно реагувати на подану вчителем/диктором репліку, а також продукувати ініціативну репліку. До I групи входять умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні та репродуктивні вправи - на імітацію, підстановку, трансформацію, відповіді на запитання, повідомлення або запит певної інформації, спонукання до певних дій тощо. Типові режими роботи вчителя та учнів у процесі виконання вправ цієї групи: учитель - клас / клас - учитель; учитель - учень і т.п.

Вправа.

Учитель: Я театрал і цікавлюсь різними театральними жанрами і різними напрямками в музиці. Я скажу вам, чим саме я цікавлюсь. Скажіть, що ви цікавитесь тими самими жанрами, що й я.

-I'm interested in opera and ballet.

- I'm interested in opera and ballet too.

I група вправ

Мета вправ II групи - навчити учнів самостійно вживати різні види

ДЄ.

До II групи включаються умовно-комунікативні рецептивно-продуктивні вправи на обмін репліками. Основний режим роботи - "учень 1 - учень 2". тобто робота учнів у парах. Тут необхідно зробити два попередніх зауваження: 1) кожному з пари учнів потрібно давати можливість вживати як реактивну, так і обов'язково ініціативну репліку; 2) роботу в парах слід інтенсифікувати за рахунок одночасної роботи всіх учнів на місцях та в русі, використовуючи такі прийоми, як "карусель", "рухомі шеренги", "натовп".

Вправа.

Учитель: До нашої школи приїхали гості - ваші ровесники з Великобританії. Ви хочете скласти для них культурну програму. Скажіть своєму іноземному гостю, чим цікавитесь ви, а він / вона повідомить про свої уподобання.

P: I'm interested in variety show P (a foreign guest): I'm interested in variety show too. або: And I'm interested in folk music.

II група вправ

Мета вправ III групи - навчити учнів об'єднувати засвоєні ними ДЄ у мікродіалоги згідно з запропонованими їм навчальними КС. До III групи входять комунікативні рецептивно-продуктивні вправи нижчого рівня, які допускають використання штучно створених вербальних опор. Є три основні види таких опор: мікродіалог - підстановча таблиця, структурно-мовленнєва схема мікродіалогу та його функціональна схема. Опори допомагають учням долати труднощі, що виникають у процесі поєднання ДЄ. Вибір опори залежить від рівня підготовки класу в цілому та окремих пар учнів. Згадані опори можуть використовуватись лише під час роботи в парах на місцях. Поступово їх необхідно усувати.

Доцільно перед виконанням вправ цієї групи дати послухати учням мікродіалоги-зразки, записані на магнітну стрічку.

Мікродіалог 1

A. I say, Derek, let's go somewhere on Saturday. I'm interested in musical comedy. What about you?

B. I'm interested in musical comedy, too.

A. Then let's go to the State Operetta.

B. What's on at the Operetta on Saturday?

A. Let me see. "May Night" by Lysenko. He's a famous Ukrainian composer.

B. All right. Thank you for the invitation.

III група вправ

Мета IV групи вправ - навчити учнів створювати власні діалоги різних функціональних типів на основі запропонованої їм КС. Вправи IV

групи комунікативні рецептивно-продуктивні (вищого рівня). При виконанні вправ цієї групи допускаються лише природні опори - театральні/концертні афіші, розклади руху потягів (літаків, автобусів, пароплавів), план-схеми міст/селищ, географічні карти, слайди, малюнки тощо.

Продукт мовлення учнів - діалог певного функціонального типу, що включає принаймні два (рідше три) мікродіалоги.

Вправа.

Учитель:(першому партнеру): Ви - представник туристичної фірми з США в Україні. Ви розмовляєте з працівником міжнародної молодіжної фірми “Супутник”. Удвох ви маєте скласти культурну програму для туристів з вашої країни на час їх перебування в Києві.

(другому партнеру): Ви - працівник “Супутника”. З’ясуйте у представника зарубіжної туристичної фірми смаки туристів, порекомендуйте концертні зали, які вони можуть відвідати у Києві. Поцікавтеся, чи володіють вони російською/українською мовами, бо від цього теж залежатиме вибір спектаклю/концерту.

Суть і характеристика монологічного мовлення

Монолог - це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи.

Монологічне мовлення (ММ) характеризується певними комунікативними, психологічними і мовними особливостями, які вчитель має враховувати у процесі навчання цього виду мовленнєвої діяльності.

Типи монологічних висловлювань

Монолог-опис є констатуючим типом монологічного висловлювання, в якому стверджується наявність чи відсутність будь-яких ознак в об’єкті, описується людина, природа, погода, оточуючі предмети тощо, вказується просторове розміщення предметів, перераховуються їх якості та ознаки.

Монолог-розповідь є динамічним типом монологічного висловлювання, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів. Дійсність сприймається у процесі її розвитку та зміни в хронологічній (часовій) послідовності.

Різновидами монологу-розповіді є **монолог-оповідь** і **монолог-повідомлення**. Якщо в розповіді йдеться про об’єктивні факти з життя суспільства в цілому, то в оповіді - про факти з життя самого розповідача, що надає подіям, які описуються, суб’єктивно-особистісного характеру. Монолог-повідомлення є відносно коротким викладом фактів чи подій реальної дійсності у стислій, інформативній формі.

Монолог-міркування спирається на умовиводи як процес мислення,

в ході якого на основі вихідної тези/судження чи декількох тез/суджень робиться висновок. Різновидом монологу-міркування є **монолог - переконання**. Його мета - переконати слухача/слухачів, сформувані у нього/в них конкретні мотиви, погляди, спонукати його/їх до певних дій.

Базовий рівень навчання іноземної мови передбачає **оволодіння** учнями такими **типами монологу**:

- 1) коротке повідомлення,
- 2) розповідь,
- 3) опис,
- 4) розмірковування/переконання.

Етапи навчання монологічного мовлення

Завдання **першого етапу** полягає в тому, щоб навчити учнів об'єднувати ЗМ рівня фрази в одну понадфразову єдність.

На **другому етапі** формування вмінь монологічного мовлення учні вчаться самостійно будувати висловлювання понадфразового рівня. Використання зображувальних опор (малюнки, підстановчі таблиці, логіко-структурні схеми, ілюстративні невербальні опори, звуковий зразок).

Головне завдання **третього етапу** формування вмінь ММ - навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня мовлення згідно тематики, яка передбачена програмою для даного класу.

Система вправ для навчання монологічного мовлення

- I група - вправи на об'єднання ЗМ рівня фрази у понадфразову єдність;
- II група - вправи на створення власного монологічного висловлювання понадфразового рівня;
- III група - вправи на створення власного монологічного висловлювання текстового рівня (відповідно до вимог чинної програми для даного класу).

Вправи I групи

Мета: навчити учнів об'єднувати засвоєні раніше ЗМ рівня фрази у висловлювання понадфразового рівня. Вправи I групи можна віднести до умовно-комунікативних продуктивних вправ. Це вправи на *приєднання*, коли продуктована учнем фраза приєднується до фрази, висловленої вчителем, диктором чи іншим учнем, а також вправи на *об'єднання* структурно однотипних і різнотипних ЗМ. Вони виконуються в режимах "учитель-учень", "фонограма-учень", "учень-клас".

Наприклад: тема "Школа" (підтема "Класна кімната"). Завдання: Діти, давайте опишемо з вами наш кабінет іноземної мови. Я почну, а ви допомагайте мені, будь ласка.

T: Our English study-room is large and light.

P : There are three windows in the study-room.

P2: The windows are large.

P3: There are twelve pupils' desks in the room.

P.: The desks are blue.

Вправи II групи

Мета: навчити учнів будувати висловлювання понадфразового рівня, так звані мікромонологи. Це комунікативні продуктивні вправи першого рівня, в яких допускається використання різних опор. Режими роботи: “учень-клас”, “учень-група учнів”, “учень-учень”. У вправах II групи мовлення учнів не детермінується, а лише спрямовується та мотивується комунікативним завданням. Для забезпечення логічної зв'язності висловлювання слабшим учням пропонуються різні опори, які поступово усуваються. Вибір опори визначається учителем в кожному конкретному випадку в залежності від типу монологу, на оволодіння котрим спрямована вправа, а також від рівня навченості групи та окремих учнів.

Розглянемо деякі найефективніші для навчання монологічного мовлення опори у послідовності від найповніших до недостатньо повних. Насамперед це підстановча таблиця, з кожної частини якої учень вибирає мовленнєві одиниці згідно з навчально-мовленнєвою ситуацією. Її можна використати для навчання монологу-опису, монологу-розповіді та монологу-повідомлення. Окрім повних вербальних опор існують часткові/неповні вербальні опори у вигляді підстановчих таблиць відкритого типу, структурно-мовленнєвих схем та логіко- синтаксичних схем висловлювання. У цій вправі опорою є *логіко-синтаксична схема*, яка визначає логічну послідовність висловлювання, але дає можливість варіювати зміст в залежності від реальних подій та інтересів учнів. До часткових вербальних опор можна також віднести *план висловлювання* та *ключові слова*. *Зображальними опорами* на цьому етапі навчання монологічного мовлення можуть бути окремі малюнки, слайди тощо.

Вправи III групи

Мета: навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-сміслових типів мовлення в обсязі, який передбачений програмою для певного класу. Вправи III групи належать до комунікативних продуктивних вправ другого рівня. Вони складаються з комунікативного завдання вчителя та висловлювання учня. Комунікативне завдання мотивує висловлювання учня, спонукає його до участі в мовленнєвій іншомовній діяльності та визначає межі висловлювання.

Вправа 1. Тема “Одяг”. Очікуване висловлювання - монолог-опис.

Завдання: A new school uniform is being worked out in Ukraine. Schoolchildren's opinion is wanted. Describe a school uniform you would like to

wear. В Україні розробляється нова шкільна форма. Потрібна думка самих школярів. Опиши шкільну форму, яку б ти хотів носити.

3. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності.

Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким учні мають оволодіти згідно з вимогами чинної програми з іноземних мов.

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, який включає *техніку читання (ТЧ) і розуміння* того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення.

Мотивом читання як комунікативної діяльності є спілкування, а *метою* - отримання необхідної інформації, причому робота з текстом може переслідувати різні цілі: іноді потрібно лише визначити, про що цей текст, в інших випадках важливо зрозуміти основну чи нову інформацію, замисел автора, підтекст. Той, хто читає, як правило, завжди прагне отримати інформацію найекономнішим способом, тому його читання відбувається в різному темпі і характеризується гнучкістю як ознакою зрілого читання.

Характер текстів для читання

До іншомовних текстів для читання пред'являються певні *вимоги*:

- 1) Ідейно-виховна цінність текстів;
- 2) Пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту;
- 3) Відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів.

Труднощі навчання читання іноземною мовою

- об'єктивні труднощі орфографічної системи виучуваної мови (передача одного і того ж звука різними буквами та буквосполученнями: *Лнгл. [к] - cat, kitchen, school question*);
- мовні труднощі текстів (наявність багатозначних та конвертованих слів, непрямий порядок слів (інверсія), складні речення та конструкції).

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь читання до системи вправ для навчання читання включаються **три групи вправ**:

- I група - вправи для формування навичок техніки читання;
- II група - вправи для формування мовленнєвих навичок читання;
- III група - вправи для розвитку вмінь читання.

Етапи оволодіння умінням читати іноземною мовою (за А.С. Гембарук)

Засвоєння конфігурації букв Засвоєння буквено-звукови[^] та звуко-буквених зв'язків Читання ізольованих слів Читання словосполучень Читання речень Читання шуп речень Читанн[^]текстів

Є читання вголос - ► пошепки -- ► про себе

Навчання техніки читання

Техніка читання включає цілий комплекс автоматизованих навичок, які зводяться, врешті-решт, до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, автоматично співвідносити їх зі звуковими образами та значеннями цих слів.

На першому етапі основною формою читання є читання уголос, яке є важливим засобом навчання читання про себе/мовчки. **Мета дотекстового періоду** - засвоєння первинної матерії, тобто графіки нової (іноземної) мови, оволодіння буквено-звуковими зв'язками, читанням окремих слів, словосполучень, простих речень. Дотекстовий період читання уголос триває доти, доки учні читають окремі елементи тексту: слова, словосполучення та речення, не об'єднані ситуативно. Читання простих, але зв'язних текстів відбувається в **текстовий період**. Його **мета** - навчити учнів одночасно сприймати і розуміти зміст тексту, не відволікаючи уваги на технічний бік читання. Цей рівень досягається в результаті систематичної тренувальної роботи з текстом: читати можна навчитися лише шляхом читання.

Вправи з техніки читання групуються з залежності від їх цільового спрямування, а саме:

Вправи на розвиток графемно-фонемних зв'язків (озвучити пред'явлені учителем букви, прочитати букву в різних позиціях у слові, вибрати названу букву з ряду даних, визначити кількість букв і звуків у слові).

Вправи з техніки читання ізольованих слів та словосполучень

Визначити тип складу в даних словах (I, II, III, IV): pin, kite, girl, pine, park, bag, form.

Підібрати малюнки до названих учителем слів.

Згрупувати слова відповідно до типу складів.

Змінюючи початкову літеру, утворити нові слова, напр.: make-lake-..., прочитати їх.

Прочитати пари слів, що відрізняються одним елементом: come-some, far- farm, farm-warm, take-make, yet-let, does-goes, ice-nice.

Підібрати пари слів, що римуються: bad, dog, bus, come, cry, log, red, some, try, us, head, fog.

Вправи на прогнозування форми слова

Розшифрувати орфограми і прочитати одержані слова: bde, amp, ptael, ogd.

Скласти слова з окремих букв.

Прочитати слова з пропущеними буквами.

Прочитати неповні слова.

Прочитати незнайоме слово в опорі на правило/таблицю.

Вправи на розвиток навичок синтагматичного членування речень та їх інтонаційного оформлення

Слухаючи диктора (вчителя), стежте по книжці і проговорюйте речення вголос.

Слухаючи диктора (вчителя), стежте по книжці і показуйте жестом (рухом руки знизу вгору або зверху вниз) межі синтагми.

Визначте тип речення (інтонації), поставте в ньому знаки словесного наголосу, поділіть на синтагми.

Прочитайте речення (текст) уголос після попередньої фонетичної розмітки.

Вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання навчального тексту

Прочитати текст/уривок тексту за певний час.

Прочитати речення з поступово нарощуваними елементами

Прочитати речення з карток, які демонструє вчитель у швидкому темпі.

Прочитати текст і швидко знайти відповідь (інші факти) на запитання вчителя.

Етапи роботи з текстом для читання (за А.С. Гембарук)

I. Дотекстовий етап (аналіз мовних і смислових труднощів тексту, введення у проблему/галузь науки, формулювання комунікативної установки на читання тексту);

II. Притекстовий етап (читання тексту);

III. Післятекстовий етап (контроль розуміння тексту, обговорення змісту прочитаного тексту, навчання смислової переробки інформації тексту).

Навчання читання як виду мовленнєвої діяльності

1. *Читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання).* Цей режим/вид читання є найбільш розповсюдженим у всіх сферах життя і здійснюється на матеріалі автентичних текстів, які несуть інформацію про побут, традиції, культуру, історію країни, мова якої вивчається. Це читання про себе без вказівки на обов'язкове наступне використання здобутої інформації. Особливостями

цього способу читання є високий темп ознайомлення з усім текстом, точність розуміння основного змісту та найбільш суттєвих деталей.

Для розвитку вмінь ознайомлювального читання використовуються досить великі за обсягом тексти (до однієї сторінки навіть на початковому ступені), легкі для розуміння у мовному та змістовому відношенні, які містять 25-30% надлишкової, другорядної інформації. Спочатку тексти читаються у класі з метою формування в учнів навичок читання та розуміння тексту, потім ця робота здійснюється вдома, а в класі проводиться контроль розуміння прочитаного.

Мова текстів, призначених для одержання основної інформації, має бути нормативною, без діалектних особливостей, а зміст відповідати рівню мовної підготовки учнів, їх віковим характеристикам, життєвому досвіду та інтересам. За видами жанрів тексти можуть бути художніми, науково-популярними тощо.

2. Читання з поєним розумінням тексту (вивчаюче читання).

Вивчаюче читання має своєю метою досягнення максимально повного і точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Однією з цілей такого читання є формування в учнів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру. Вправи, які виконуються з метою формування умінь вивчаючого читання та контролю повноти розуміння прочитаного тексту, носять переважно такий характер:

- Відповісти на запитання вчителя щодо основного змісту тексту та його деталей.
- Вибрати з кількох малюнків ті, які ілюструють провідну думку тексту.
- Визначити, чи відповідає інформація, запропонована у завданні вчителя, основному змісту тексту тощо.

3. Читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (вибіркове/ переглядове читання).

Метою цього виду/ режиму читання є формування умінь швидко переглянути ряд матеріалів (газет, журнальних статей, різноманітних програм та довідників, інших прагматичних матеріалів), для того щоб знайти конкретну інформацію. Вона може бути задана вчителем або пов'язана з інтересами учня. Точність розуміння тексту у цьому виді читання визначається правильністю відповіді учня на запитання вчителя про те, чи цікавить учня така інформація, яка частина тексту виявилась найбільш інформативною, чи є в тексті нові для учня факти тощо.

Для організації переглядового читання підбираються тематично пов'язані тексти, які несуть нову або цікаву інформацію.

4. Письмо і писемне мовлення. Етапи навчання писемного

МОВЛЕННЯ.

В житті кожної людини письмо відіграє дуже важливу роль. Письмо - видатне надбання людства, величезний здобуток кожного народу, кожної людини, що оволодіває писемністю. Воно використовується в різноманітних галузях діяльності людини: в організації виробництва, в науці, культурі, в засобах масової інформації та зв'язку, в міжнародних політичних відносинах, у просвітницькій роботі. Історики вказують на те, що письмо - неперехідна пам'ять поколінь, яка зберігає повідомлення про події та справи минулих віків і тисячоліть.

Як зазначається в Європейському освітньому стандарті з іноземних мов, «володіння письмом на базовому рівні передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учневі вміння в найбільш типових ситуаціях повсякденного спілкування за допомогою письма»: заповнити нескладну анкету, формуляр чи опитувальний лист; написати привітальну листівку зарубіжному ровеснику до одного із свят, що відмічається у країні, мова якої вивчається, а також до дня народження; написати листа зарубіжному ровеснику; скласти нотатки для себе або для інших людей, написати коротке повідомлення.

Щоб досягти такого рівня володіння писемним мовленням, учні повинні систематично виконувати конкретні комунікативні завдання: заповнювати анкети чи формуляр, написання привітальної листівки зарубіжному ровеснику, написання листа, написання нотаток, коротких повідомлень і записок, оформлення виписок з тексту та складання плану прочитаного або прослуханого тексту тощо.

Вміти писати - це графічно правильно зображати літери алфавіту, трансформувати в букви звуки та звукосполучення, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестетичний образи слова з його значенням; орфографічно правильно писати слова, словосполучення, ставити знаки пунктуації; оперувати мовними структурами; вміти формулювати свої думки в письмовій формі.

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь письма до системи вправ для навчання письма включають **три групи вправ**:

- I група - вправи для формування навичок техніки письма;
- II група - вправи для формування мовленнєвих навичок письма;
- III група - вправи для розвитку вмінь письма.

Навчання техніки письма. Навчання каліграфії

Головна *мета* навчання техніки письма іноземною мовою полягає у формуванні в учнів графічних/каліграфічних та орфографічних навичок.

Завдання навчання письма (за А.С.Гембарук)

НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ПИСЬМА

Навчання графіки

- Навчання графемно-фонемних відповідностей
- Навчання функціональних варіантів кожної букви

Навчання каліграфії

- Навчання правильного написання букв
- Навчання чіткого написання букв

Навчання орфографії

- Навчання правильного написання слів

НАВЧАННЯ ПИСЬМА ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Навчання спілкування у письмовій формі

Під **каліграфічними навичками** розуміють навички написання букв і буквосполучень даної мови як окремо, так і в писемному мовленні.

Головна увага при навчанні техніки письма приділяється **чіткості і нормативному написанню букв**.

Для формування графічних/каліграфічних навичок слід використовувати вправи, метою яких є навчити учнів писати букви алфавіту тієї мови, що вивчається. Це можуть бути вправи на написання окремих букв, на ускладнене списування/випишування букв, буквосполучень і слів (з елементами комбінування, групування тощо). Такі вправи є некомунікативними, проте надання їм ігрового характеру, а саме проведення вправ у вигляді змагання на особисту/командну першість, робить їх вмотивованими і виправдовує їх використання в сучасному навчальному процесі, який характеризується комунікативною спрямованістю та вмотивованістю дій учнів.

Орфографічні системи іноземних мов, що вивчаються в навчальних закладах, базуються на **чотирьох основних принципах**:

1. **фонетичному**, коли буква повністю відповідає звуку, тобто опорою є вимова (наприклад, *англ.* pen);
2. **морфологічному**, коли написання визначається правилами граматики (морфології) незалежно від фонетичних умов, наприклад, у споріднених словах чи формах (наприклад, *англ.*: nation[neɪjən] - nationality [nasjz'nseɪlɪtɪ]);
3. **традиційному** (історичному), коли орфографічні форми є традиційно закріпленими і відображають зниклі норми вимови (наприклад, *англ.*: daughter);

4. **ідеографічному**, коли звукові омоніми розрізняються за допомогою графічних знаків (наприклад, **ієн.:** solo - solo, el - **el**, **фр.:** a - a, ou - ou).

При **навчанні** техніки письма важливо враховувати особливості графемно- фонемних відповідностей кожної конкретної іноземної мови і проводити цілеспрямоване навчання з метою подолання труднощів в оволодінні графемно- фонемною системою мови. Серед таких труднощів насамперед виділяються буквосполучення, що передають один звук (наприклад, **англ.:** sh, th, ck); одна буква може передавати різні фонемні, наприклад: в англійській мові буква s відповідає кільком звукам - /s/, /z/. Має місце явище, яке зовсім чуже українській мові - наявність так званих "німих" букв (наприклад, **англ.:** e у словах з відкритим складом — line, plate; у буквосполученнях: wh-, -ght: whom, eight).

Навчання орфографії

У навчанні орфографії виділяють **дві підгрупи вправ:** до першої групи входять вправи на списування (виписування) і дописування; до другої - вправи для запису на слух (диктанти різних видів) **У першій підгрупі вправ** розрізняють просте та ускладнене списування (з підкреслюванням певних графем, з групуванням слів за певними ознаками тощо). Друга підгрупа вправ включає різні типи **диктантів:** зорові, зоро-слухові, слухові (з попередньо знятими труднощами, з омофонами, пояснювальні, контрольні), самодиктанти.

Етапи оволодіння письмом (за А.С. Гембарук)

I етап - оволодіння графікою та орфографією;

II етап - оволодіння структурними моделями речень, властивих письмовій формі спілкування;

III етап - оволодіння вмінням висловлюватись на текстовому рівні в різних композиційно-мовленневих формах писемного мовлення.

Етапи навчання писемного мовлення

У навчанні письма дослідники виділяють три етапи: 1. оволодіння графікою/орфографією із залученням матеріалу, опрацьованого усно; 2. засвоєння структурних моделей речень, властивих усній та письмовій формам спілкування, комбінування їх у мовленні; 3. оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування.

На першому етапі формування орфографічних навичок використовуються вправи з аналізу, вправи на ідентифікацію та диференціацію: групування слів на основі протиставлення графем; диференціація подібних, але не тотожних графем; списування за зразком;

Основною **метою другого етапу**, поряд з орфографічними

навичками, є формування лексико-граматичної правильності письма. На цьому етапі найбільш поширеними визнаються такі види вправ: вправи на запитання- відповіді з частковою зміною мовного матеріалу; на трансформацію мовного зразка; на підстановку; на розширення та скорочення; диктанти.

Мета *третього етапу* в навчанні письма і писемного мовлення - формування дій, що забезпечують виклад власних думок в письмовій формі.

Для навчання писемного мовлення, тобто вміння висловлюватись за допомогою графічних знаків, методисти рекомендують два типи вправ: **умовно-комунікативні та комунікативні.**

Умовно-комунікативні вправи використовуються для формування і вдосконалення лексико-граматичних навичок письма.

Серед *комунікативних* письмових вправ можна назвати передусім такі жанри писемного спілкування як написання листів, короткої автобіографії із супровідним листом, заповнення офіційних форм, а також написання записок, творів-описів, розповідей, роздумів, есе.

Письмо як засіб навчання та контролю (поточні контрольні роботи, підсумкові письмові контрольні роботи).

ЛЕКЦІЯ 5. Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі

План

1. Особливості навчання іноземної мови на початковій ступені.
2. Планування навчального процесу з іноземної мови. Типи і структура уроків іноземної мови. Аналіз уроку іноземної мови.
3. Контроль у навчанні іноземної мови.
4. Позакласна робота з іноземної мови.

Література.

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. — Умань : ФОП Жовтий, 2011. — 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. — 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи - К. : - Генеза, 2007. - 136 с.
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Роман С.В./ К. : Ленвіт, 2005. - 208с.

1. Особливості навчання іноземної мови на початковій ступені.

Поступове впровадження раннього навчання однієї з іноземних мов у початкових класах - одна з характерних рис сучасної загальноосвітньої школи.

Навчання іноземної мови в початковій школі починається з першого класу. *Практична мета навчання іноземної мови в початковій школі* полягає в тому, щоб закласти основи володіння іноземною мовою у молодших школярів, тобто сформувавши початки фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок та вмінь аудіювання, говоріння, читання та письма в межах програмних вимог.

Навчання *аудіювання* передбачає формування вміння сприймати

мовлення іншої особи як при безпосередньому спілкуванні, так і в звукозапису. Закінчуючи початкову школу, учні повинні розуміти текст, що пред'являється одноразово, та мовлення нормального темпу з голосу вчителя та звукозапису.

Навчання *діалогічного мовлення* полягає в тому, щоб навчити учнів мовленнєвої взаємодії в межах заданої ситуації. На кінець початкового ступеня вони повинні вміти вести бесіду відповідно до навчальної ситуації, а також у зв'язку зі змістом побаченого, почутого або прочитаного, вживаючи формули поздоровлення, запрошення, привітання, вибачення, згоди, заперечення, запитання різних типів, прохання.

Навчання *монологічного мовлення* передбачає досягнення такого рівня розвитку навичок і вмінь, при якому учні можуть без попередньої підготовки у природному темпі застосувати засвоєні іншомовні засоби з метою здійснення реальної комунікації.

Навчання *читання* ставить за мету оволодіння учнями таким умінням, завдяки якому сприймається необхідна змістова інформація, а всі супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають перебігу усього процесу. В початковій школі учні повинні навчитися читати вголос і про себе з повним розумінням короткі нескладні (адаптовані) тексти, в основному побудовані на засвоєному мовному матеріалі. Тексти можуть містити певну кількість незнайомих слів, значення яких можна знайти в матеріалах довідкового характеру або зрозуміти на основі здогадки.

Навчання *письма* сприяє формуванню вмінь говоріння і читання, тому для цього виду мовленнєвої діяльності мета навчання полягає не тільки в тому, щоб навчити учнів правопису, але й уміння письмово викладати свої думки. На кінець початкового ступеня учні повинні вміти висловлюватись у письмовій формі за схемою або ситуацією.

Особливостями навчання іноземної мови на початковій ступені:

- Широке використання наочності;
- Різноманітність прийомів навчання, їх часта зміна;
- Використання ігрових прийомів роботи;
- Репродуктивний характер мовленнєвої діяльності учнів;
- Переважання хорових і фронтальних форм роботи.

2. Планування навчального процесу з іноземної мови. Типи і структура уроків іноземної мови. Аналіз уроку іноземної мови.

Планування процесу навчання іноземних мов має передумовою планування його результатів на різних за тривалістю відрізках часу. Ще означає, що на початку курсу навчання вчитель повинен передбачити хід

навчання мати уявлення про результати, що можуть бути отримані в кінці курсу навчання. Головна мета планування - науково обґрунтована організація навчально-виховного процесу та досягнення оптимального засвоєння учнями навчального матеріалу, визначеного програмою з ІМ.

Календарно-річний план - це проект, в якому подаються теми, визначаються загальні дидактичні завдання, встановлюються терміни вивчення тем, розподіляється за чвертями навчальний матеріал, визначаються способи підсумкового та тематичного контролю, вказуються основні дидактичні засоби.

Основою для календарно-річного плану є навчальна програма з ІМ та навчальний план. Календарно-річний план складається учителем на основі орієнтовного плану, який міститься в книжках для вчителя певного класу.

Тематичне планування є дещо конкретнішою розробкою календарно-річного плану. Головне завдання тематичного планування - визначення кінцевих цілей в результаті вивчення певної теми. В тематичному плані називається конкретна тема та підтеми, визначається послідовність формування навичок та вмінь, а також кількість уроків, що відводяться на досягнення практичних цілей циклу уроків, вказуються способи контролю та завдання додому, додається перелік засобів навчання.

При **поурочному плануванні** завдання вчителя полягає в тому, як на даному конкретному уроці організувати процес навчання та виховання. Цілі навчання та загальний зміст уроку цього циклу відображені в тематичному плані, отже необхідна подальша конкретизація змісту навчання, етапів уроку, відбір конкретного навчального матеріалу, прийомів навчання, розробки вправ, засобів навчання, дидактичного матеріалу.

Цілі уроку іноземної мови (за С.В. Гапоною)

Практична:	<ul style="list-style-type: none"> • Навчити ... • Ознайомити ... • Формувати ... • Розвивати ... • Удосконалювати ... • Контролювати ...
Освітня:	<ul style="list-style-type: none"> • Поглибити ... • Розширити ... • Сформувати ...
Розвиваюча:	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати ...
Виховна:	<ul style="list-style-type: none"> • Формувати ... • Прищеплювати ... • Виховувати ...

Вимоги до уроку іноземної мови

1. Мовленнєва спрямованість уроку іноземної мови.
2. Комплексність уроку іноземної мови.
3. Іноземна мова - мета і засіб навчання.
4. Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів.
5. Різноманітність форм роботи учнів.
6. Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності.

Сучасний вчитель як особистість характеризується такими якостями:

- 1) широкою освіченістю, загальною культурою, інтелігентністю, високорозвиненою моральною свідомістю, почуттям відповідальності за свою працю;
- 2) любов'ю до дітей, тактом, здатністю формувати всебічно розвинену, творчу особистість школяра;
- 3) глибокими знаннями та професійним мисленням, що дає змогу розуміти суть педагогічних явищ та приймати оптимальні рішення питань навчання іноземної мови, умінням творчо використовувати передовий педагогічний досвід, індивідуальним стилем роботи;
- 4) потягом до самоосвіти та самовдосконалення.

Професійна підготовка вчителя іноземної мови включає в себе володіння іноземною мовою як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах спілкування, а також як засобом педагогічної діяльності в різних умовах з урахуванням цілей навчання, вікових особливостей школярів та їх мовної підготовки.

Типи і структура уроків іноземної мови

Структура уроку визначається його змістом і місцем у циклі уроків. Традиційно урок складається з етапів. Розглянемо внутрішню організацію уроку ІМ.

В цілісній його структурі виділяється початок, основна та заключна частини уроку. До основних компонентів початку уроку відносять організаційний момент та мовленнєву зарядку. *Початок уроку* виконує дві важливі функції: організацію класу до активної роботи на уроці (привітання, приведення учнів до готовності співпрацювати).

В ході *основної частини* уроку вирішуються його головні завдання. Вона може включати такі компоненти: подача нового матеріалу, тренування учнів у вживанні цього матеріалу в мовленні, практика в мовленнєвій діяльності, систематизація/узагальнення вивченого і контроль мовленнєвих навичок та вмінь. При плануванні введення нового матеріалу важливо

правильно визначити обсяг матеріалу для цього уроку, послідовність його презентації та співвідношення витрат часу на пояснення матеріалу та його тренування на користь останнього. Найбільшу частину уроку займає вправляння (тренування та практика в мовленнєвій діяльності).

Кінець уроку повинен підсумувати те, чого було досягнуто на уроці. Його компонентами є повідомлення домашнього завдання та підбиття підсумків уроку. В окремих випадках доцільно перевірити, як учні зрозуміли завдання і чи зробили відповідні записи в щоденниках. Завершуючи урок, учитель підсумовує успіхи учнів, торкаючись разом з тим і недоліків їх роботи, оголошує та мотивує оцінки, записує їх в журнал та щоденники учнів, роз'яснює домашнє завдання.

Структура уроку ІМ

Таблиця 9

Частини уроку	Компоненти уроку	Постійні компоненти	Змінні компоненти
Початок уроку	Організаційний момент Мовленнєва/фонетична зарядка	+	
Основна частина уроку	Подача нового матеріалу Тренування у мовленні Практика у мовленні Систематизація вивченого Контроль навичок та вмій: – поточний – тематичний, підсумковий		+
Заклучна частина уроку	Повідомлення домашнього завдання Підсумки уроку	+	

Схема загального аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку.

1. Визначити тему уроку, місце уроку в тематичному циклі, тип уроку.
2. Назвати цілі уроку: практичні, виховні, загальноосвітні, розвиваючі
3. Встановити відповідність поставлених цілей типу уроку та його місцю в тематичному циклі уроків.

II. Структура та зміст уроку.

1. Зафіксувати етапи уроку в їх послідовності.
2. Встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку.
3. Оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ.
4. Назвати допоміжні засоби навчання, що використовувались, оцінити їх доцільність та ефективність.
5. Визначити розвиваючу, виховну, освітню цінність мовленнєвого

матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів.

III. **Активність учнів на уроці.**

1. Визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їх місце (на якому етапі, для виконання яких завдань) та ефективність.
2. Назвати прийоми стимулювання мовленнєвої і розумової активності учнів.

IV. **Мовленнєва поведінка вчителя.**

1. Визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість до рівня мовної підготовки учнів і вимог шкільної програми.
2. Визначити ступінь володіння виразами класного вжитку.
3. Оцінити чіткість і доступність формулювання вчителем завдань для учнів та зверненість його мовлення до учнів.
4. Визначити доцільність використання рідної мови вчителем на уроці.
5. Встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці.

V. **Результативність уроку.**

1. Підсумувати те, чого навчилися учні на уроці.
2. Визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь поставленим цілям.
3. Оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

3. **Контроль у навчанні іноземної мови.**

Контроль входить складовою частиною до системи навчання іноземних мов. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. *Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови* - управління цим процесом.

Виділяють такі функції контролю: функції зворотного зв'язку, оціночну, навчальну і розвиваючу.

Систематичність контролю реалізується в таких його видах:

а) поточний контроль, який здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу;

б) рубіжний контроль, який проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці чверті, року;

в) підсумковий контроль, який реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови. Кожний з видів контролю виконує усі функції, властиві контролю, але залежно від його виду та чи інша функція має особливе значення і виступає домінуючою.

Форми контролю у навчанні іноземної мови

<i>За формою організації</i>	<i>За характером оформлення відповіді</i>	<i>За використанням рідної мови</i>	<i>За способом організації</i>	<i>За Використанням ТЗН</i>
- фронтальний	- усний	- одномовний	- контроль учителем	- з використанням ТЗН
індивідуальний	письмовий	- двомовний	взаємоконтроль	- без використання ТЗН
- парний			- самоконтроль	
- груповий				

Об'єктами контролю виступають навички і вміння мовлення, рівень володіння якими дозволяє учню здійснити іншомовну мовленнєву діяльність. Отже об'єктами контролю є слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички (мовна компетенція) та вміння здійснювати мовленнєву діяльність в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі з урахуванням соціокультурних особливостей цих видів мовленнєвої діяльності (комунікативна компетенція).

Тестовий контроль або тестування як термін означає у вузькому смислі використання і проведення тесту, і в широкому - як сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту (В.О. Коккота).

4. Позакласна робота з іноземної мови.

Сучасна школа має великий досвід проведення освітньо-виховної роботи з іноземної мови, яка становить частину єдиного навчально-виховного процесу. *Позакласну роботу з ІМ* можна визначити як систему неоднорідних за змістом, призначенням та методикою проведення освітньо-виховних заходів, що виходять за межі обов'язкових навчальних програм.

Позакласна робота з ІМ вирішує такі завдання:

- удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих на уроках ІМ;
- розширення світогляду учнів;
- розвиток їх творчих здібностей, самостійності, естетичних смаків;
- виховання любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

Принципи позакласної роботи з ІМ - вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів та організаційних форм.

Форми позакласної роботи з іноземної мови (за А.С. Гембарук)

Індивідуальні		Підготовка повідомлень, доповідей, розучування віршів, пісень, ролей до вистав, оформлення стінгазет, стендів тощо.
Групові		Різноманітні гуртки: розмовні, вокальні, драматичні, перекладачів, позакласного читання тощо.
Масові		Вечори, конкурси, фестивалі, карнавали, прес-конференції, екскурсії тощо.
Об'єднуючі		Дитячі клуби за інтересами, шкільні бібліотеки, клуби веселих і кмітливих (КВК)
Комплексні		Тиждень/декада іноземної мови у школі

Як показує практика, види позакласної роботи, що забезпечують високі результати, повинні мати такі характеристики:

- інформативність і змістовність, які сприяють реалізації практичних та загальноосвітніх цілей позакласної роботи;
- комунікативна спрямованість: усі види позакласної роботи повинні забезпечувати користування іноземною мовою як засобом одержання і передачі інформації в типових природних ситуаціях спілкування;
- ситуативність: переважна більшість видів позакласної роботи повинна включати «набір» ситуацій, які є предметним фоном і стимулом до цілеспрямованих мовних вчинків;
- орієнтація завдань на підвищення мовленнєвої активності учнів;
- емоційність форм і способів реалізації, що сприяє підвищенню інтересу учнів до іншомовної діяльності.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА. *Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер*

МЕТА: Ознайомити студентів з специфікою викладання методики навчання іноземної мови в початковій школі. Навчити орієнтуватися в методах дослідження та проаналізувати зв'язок методики навчання іноземної мови з іншими науками. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер.
2. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.
3. Зв'язок методики навчання іноземної мови з іншими науками.

Запитання для обговорення

1. Дайте визначення методики навчання іноземних мов та охарактеризуйте специфіку навчання іноземної мови в початковій школі.
2. Що є об'єктом, предметом методики навчання іноземних мов?
3. Охарактеризуйте мету та основні завдання курсу.
4. Охарактеризуйте теоретичні методи дослідження в методиці навчання іноземних мов. Наведіть приклади.
5. Охарактеризуйте емпіричні методи дослідження в методиці навчання іноземних мов. Наведіть приклади.
6. З якими науками тісно пов'язана методика навчання іноземної мови? Обґрунтуйте свою думку.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготувати повідомлення про одного з учених, основні праці якого стосуються особливостей викладання іноземної мови у початковій школі.
2. Законспектувати сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови. Функції вчителя іноземної мови (Ніколаєва С.Ю. стор.13-14).

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення,

викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.

3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.

4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).

5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.

6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи. К. : - Генеза, 2007. - 136 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: Система навчання іноземної мови в початковій школі. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови в початковій школі

МЕТА: Ознайомити студентів із системою навчання іноземної мови в початковій школі. Дослідити лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Система навчання іноземної мови. Основні підходи до вивчення іноземної мови.
2. Цілі та зміст навчання іноземної мови.
3. Принципи та методи навчання іноземної мови.
4. Засоби навчання іноземної мови.
5. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови. Типи вправ для навчання іноземної мови.

Запитання для обговорення

1. Що називається системою навчання іноземних мов? Охарактеризуйте три рівні у структурі системи навчання іноземних мов.
2. Розкрийте чотири основні підходи до вивчення іноземної мови.
3. В чому полягає суть практичної, освітньої, розвиваючої, виховної цілей у навчанні іноземної мови? Наведіть приклади.
4. Проаналізуйте зміст навчання іноземної мови. Наведіть приклади лінгвокраїнознавчих знань учнів.

5. У чому відмінність загальнодидактичних та специфічних принципів навчання іноземної мови? Дайте визначення принципу апроксимації та поняттю інтерференції.

6. Визначте суть методів навчання іноземної мови (за І.Л. Бім).

7. Які види засобів навчання іноземної мови Ви знаєте? Охарактеризуйте кожен вид засобів.

8. Що таке система вправ? Вправа? Охарактеризуйте структуру та типи вправ для навчання іноземної мови. Наведіть приклади.

Завдання для самостійної роботи

1. Законспектувати лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови (Ніколаєва С.Ю. стор. 59-64).

2. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с

3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.

4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).

5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.

6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи. К. : - Генеза, 2007. - 136 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: Навчання граматичного матеріалу

МЕТА: Ознайомити студентів із особливостями навчання граматичного матеріалу. Навчити використовувати граматичні структури в мовленні молодших школярів. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Навчання граматичного матеріалу. Активний і пасивний граматичний мінімуми.
2. Граматична структура та зразок мовлення.
3. Формування навичок володіння активним граматичним матеріалом та їх автоматизація.
4. Ознайомлення з граматичними структурами пасивного граматичного мінімуму.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте особливості формування активного і пасивного граматичного мінімумів. Наведіть приклади.
2. Яка мета навчання граматичного матеріалу іноземної мови?
3. Дайте коротку характеристику граматичним навичкам мовлення.
4. Розшифруйте поняття «граматична структура» та «зразок мовлення». Наведіть приклади.
5. Розкрийте основні етапи формування навичок володіння активним граматичним матеріалом. Наведіть приклади кожного типу вправ.
6. Розгляньте види вправ, що використовуються для автоматизації дій учнів з активним граматичним матеріалом.
7. Яка специфіка ознайомлення учнів з граматичними структурами пасивного граматичного мінімуму?

Завдання для самостійної роботи

1. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.
2. Підібрати 5 ігор для введення або закріплення граматичного матеріалу учнів початкової школи.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К.: Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: Навчання лексичного матеріалу

МЕТА: Ознайомити студентів із особливостями навчання лексичного матеріалу. Навчити формувати та розвивати лексичні навички в мовленні молодших школярів. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Особливості навчання лексичного матеріалу в початковій школі.
2. Особливості формуванні активного та пасивного лексичного мінімумів.
3. Алгоритм формування та автоматизації лексичних навичок мовлення.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте особливості вивчення лексичного матеріалу на початковому етапі навчання іноземної мови.
2. Розкрийте специфіку формування активного та пасивного лексичного мінімумів.
3. Що таке потенціальний словник та розгляньте джерела його наповнення.
4. Охарактеризуйте процес формування лексичних навичок.
5. Назвіть прийоми семантизації іншомовної лексики. Використовуйте власні приклади.
6. Наведіть приклади вправ на автоматизацію дій учнів з новими лексичними одиницями активного словника.
7. Які особливості застосування різних лексично спрямованих вправ на різних етапах навчання?

Завдання для самостійної роботи

1. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.
2. Розробити фрагмент уроку на ознайомлення з новою лексичною одиницею.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з
2. англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.

3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд.

О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.

4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010.-328 с. (Серія «Альма-матер»).

5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.

6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ТЕМА: Навчання фонетичного матеріалу

МЕТА: Ознайомити студентів із особливостями навчання фонетичного матеріалу. Ознайомити з вимогами до вимови учнів та особливостями формування інтонаційних навичок іноземної мови. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Особливості навчання фонетичного матеріалу в початковій школі.
2. Вимоги до вимови учнів.
3. Специфіка навчання звуків іноземної мови.
4. Етапи формування артикуляційної навички та її автоматизація.
5. Особливості навчання інтонації іноземної мови.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте вимоги до вимови учнів.
2. Які існують три групи звуків іноземної мови? Наведіть приклади.
3. Назвіть основні етапи формування артикуляційної навички.
4. Наведіть приклади вправ на автоматизацію дій учнів з новими звуками.
5. Розкрийте особливості навчання інтонації іноземної мови.
6. Проаналізуйте основні етапи формування інтонаційної навички та її автоматизацію. Наведіть власні приклади.

Завдання для самостійної роботи

1. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.
2. Розробити фрагмент уроку на ознайомлення з новим звуком.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд.
О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи. К. : - Генеза, 2007. - 136 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ТЕМА: *Навчання аудіювання. Навчання говоріння.*

МЕТА: Ознайомити студентів із особливостями навчання аудіювання та говоріння. Ознайомити студентів з етапами навчання аудіювання та вимогами до текстів для навчання аудіювання. Дослідити особливості навчання діалогічного та монологічного мовлення. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ: Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності.
2. Вимоги до текстів для навчання аудіювання.
3. Етапи навчання аудіювання.
4. Система вправ для навчання аудіювання.
5. Особливості навчання діалогічного та монологічного мовлення.
6. Специфіка та етапи навчання діалогічного мовлення.
7. Специфіка та етапи навчання монологічного мовлення.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте аудіювання як вид мовленнєвої діяльності.
2. Назвіть основні психофізіологічні механізми аудіювання.
3. Розкрийте вимоги до текстів для навчання аудіювання. Які аудіотексти використовуються в школі. Охарактеризуйте їх.
4. Перелічіть основні труднощі навчання аудіювання. Обґрунтуйте свою Думку.
5. Сформулюйте основні етапи навчання аудіювання.
6. Наведіть приклади вправ для навчання аудіювання.
7. Які основні етапи роботи з текстом для аудіювання?
8. Які основні психофізіологічні механізми говоріння?
9. Охарактеризуйте особливості навчання діалогічного мовлення.
10. Що таке діалог? Яку структуру має діалог? Розкрийте типи діалогів.
11. Які основні етапи навчання діалогічного мовлення? Наведіть приклади вправ для навчання діалогічного мовлення.
12. Охарактеризуйте особливості навчання монологічного мовлення.
13. Які є типи монологічних висловлювань? Наведіть приклади.
14. Які основні етапи навчання монологічного мовлення? Наведіть приклади вправ.

Завдання для самостійної роботи

1. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. — Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ - К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
6. Редько В.Г. Лінгводидактичні засади підготовки іноземних мов учнів початкової школи. К. : - Генеза, 2007. - 136 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ТЕМА. Навчання читання та письма та їх зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності

МЕТА. Ознайомити студентів із особливостями навчання читання та письма та розкрити їх зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності. Ознайомити студентів з основними етапами оволодіння учнями умінням читати іноземною мовою та етапами навчання писемного мовлення. Дослідити особливості навчання техніки письма. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ. Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності.
2. Труднощі навчання читання іноземною мовою.
3. Етапи оволодіння умінням читати іноземною мовою.
4. Письмо і писемне мовлення.
5. Навчання техніки письма. Навчання каліграфії. Навчання орфографії.
6. Етапи навчання писемного мовлення.

Запитання для обговорення

1. Назвіть труднощі навчання читання іноземною мовою.
2. Які основні етапи оволодіння умінням читати іноземною мовою?
3. Розкрийте специфіку навчання техніки читання. Наведіть приклади вправ навчання техніки читання.
4. Які Ви знаєте етапи роботи з текстом для читання.
5. Охарактеризуйте особливості навчання письма та писемного мовлення.
6. В чому суть особливості навчання каліграфії та орфографії?
7. Проаналізуйте основні етапи навчання писемного мовлення. Наведіть приклади.

Завдання для самостійної роботи

1. Придумати та записати власні приклади до кожного типу вправ.
2. Знайдіть писаний алфавіт англійської мови та потренуйтеся писати писані літери.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

ТЕМА. *Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі*

МЕТА. Ознайомити студентів із особливостями організації та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі. Розкрити суть планування навчального процесу та навчити аналізувати урок з іноземної мови. Вчитись доводити свої твердження і обґрунтовувати свою думку під час обговорення основних питань практичного заняття.

ОБЛАДНАННЯ. Таблиці, посібники, зошити для практичних робіт, повідомлення студентів.

План

1. Особливості навчання іноземної мови на початковій ступені.
2. Специфіка планування навчального процесу з іноземної мови.
3. Типи і структура уроків іноземної мови. Аналіз уроку іноземної мови.
4. Контроль у навчання іноземної мови.
5. Позакласна робота з іноземної мови.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте особливості навчання іноземної мови на початковій ступені.
2. Яка основна мета планування? Розтлумачте кожен вид планування. Наведіть приклади.
3. Які Ви знаєте вимоги до уроку іноземної мови?
4. Яка структура уроку з іноземної мови? Охарактеризуйте кожен етап.
5. На що потрібно звертати особливу увагу при аналізі уроку з іноземної мови?

6. Які форми контролю у навчанні іноземної мови Ви знаєте?
7. Чим особлива позакласна робота з іноземної мови? Наведіть приклади форм різних позакласної роботи з іноземної мови?

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити контрольну роботу для учнів 3 або 4 класу на будь-яку тему.
2. Підготувати повідомлення з періодичних видань про різні форми позакласної роботи з іноземної мови.

Література

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод, посібник. - Умань : ФОП Жовтий, 2011. - 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К. : Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / У поряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. □ 240 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. - К. : ВЦ «Академія», 2010. - 328 с. (Серія «Альма-матер»).

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

- 1) Виконання реферату. Тематика додається.
  1. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.
  2. Біхевіористський підхід у навчанні іноземної мови.
  3. Інтуїтивно-свідомий підхід у навчанні іноземної мови.
  4. Свідомий пізнавальний підхід у навчанні іноземної мови.
  5. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови.
  6. Метод повної фізичної релаксації.
  7. Методична система навчання читання Майкла У еста.
  8. «Метод Берліца», «Метод Лангеншейда», «Метод Гарольда Пальмера», «Сугестивний метод».
  9. Нетрадиційні методи навчання іноземної мови.
  10. Досвід зарубіжних країн з особливостей навчання іноземних мов.
  11. Особливості навчання іноземної мови в початковій школі.
  12. Роль гри у навчанні іноземної мови у початковій школі.
  13. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови.
  14. Особливості планування навчального процесу з іноземної мови у початковій школі.
- 2) Зробити методичний огляд журналів «Початкова школа», «Перша вчителька», «Освіта України», «Начальна школа», «Іноземні мови», «Іноземні мови в закладах освіти», «Англійська мова в початковій школі» на теми «Урок іноземної мови в початковій школі», «Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення». Законспектувати 1-2 статті. Скласти бібліографічний покажчик статей для використання в подальшій професійній діяльності.
- 3) Складання фрагменту уроку на введення граматичного, лексичного чи фонетичного матеріалу та виготовлення наочності до нього.
- 4) Виготовлення дидактичного матеріалу (по 10 шт) - електронний варіант.

Цифри 1-20. Члени родини. Кольори. Іграшки. Дикі та свійські тварини. Дії. Шкільне приладдя. Пори року. Предмети одягу. Професії. Щоденні обов'язки. Дім, квартира. Умеблювання. Захоплення, хобі. Свята. Види дозвілля. Види транспорту. Природа.
- 5) Зробіть аналіз чинної програми з іноземної мови та підручників у початковій школі.
- 6) Підберіть матеріал для проведення фонетичної зарядки з іноземної мови.

- 7) Підберіть матеріал для проведення фрагменту уроку з навчання лексичного матеріалу у 1 класі.
- 8) Підберіть матеріал для проведення фрагменту уроку з навчання граматичного матеріалу у 2 класу.
- 9) Підберіть матеріал для складання тестових завдання для перевірки рівня сформованості комунікативних умінь учня початкової школи.
- 10) Охарактеризуйте зарубіжні технології та підходи до навчання іноземних мов.
- 11) Ознайомтеся з альтернативними підручниками з іноземної мови для початкової школи.
- 12) Ознайомтеся із вправами сучасних підручників з іноземної мови.
- 13) Зарубіжні тести з іноземної мови. Методика укладання тестових завдань.
- 14) Особливості укладання планів-конспектів уроків для початкової школи.
- 15) Організація і планування навчальної та позакласної роботи з іноземної мови у початковій школі.
- 16) Скласти термінологічний словник з методики навчання іноземної мови.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ»

1. Специфіка навчального предмету «Методика навчання іноземної мови» в початковій школі.
2. Методика навчання іноземної мови у початковій школі як наука та її комплексний характер.
3. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови в початковій школі.
4. Урок як основна форма навчання.
5. Методика навчання іноземної мови як наука та її зв'язок з іншими науками.
6. Система навчання іноземної мови.
7. Поняття «система навчання» та її зміст.
8. Цілі навчання.
9. Зміст навчання.
10. Принципи, методи, засоби навчання.
11. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови в початковій школі.
12. Навчання граматичного матеріалу. Активний і пасивний граматичні мінімуми.
13. Характеристика граматичних навичок мовлення.
14. Ознайомлення з граматичними структурами активного й пасивного граматичного мінімуму.
15. Автоматизація дій учнів з новими граматичними структурами.
16. Навчання лексичного матеріалу. Активний, пасивний і потенціальний словниковий запас.
17. Процес засвоєння лексичного матеріалу.
18. Навчання фонетичного матеріалу. Фонетичний мінімум.
19. Вимоги до вимови учнів.
20. Навчання звуків та інтонації іноземної мови.
21. Навчання аудіювання. Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності.
22. Етапи навчання аудіювання.
23. Система вправ для навчання аудіювання.
24. Труднощі аудіювання.
25. Навчання говоріння. Загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності.

26. Навчання діалогічного мовлення. Система вправ для навчання діалогічного мовлення.
27. Навчання монологічного мовлення. Мовні особливості монологічного мовлення.
28. Етапи навчання монологічного мовлення.
29. Система вправ для навчання монологічного мовлення.
30. Суть читання та його психофізіологічні механізми.
31. Характер текстів для читання.
32. Навчання техніки читання.
33. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами МД.
34. Письмо і писемне мовлення.
35. Вимоги до базового рівня оволодіння письмом.
36. Психолінгвістичні механізми письма.
37. Етапи навчання писемного мовлення.
38. Письмо як засіб навчання та контролю.
39. Особливості навчання іноземної мови на початковій ступені.
40. Планування навчального процесу з іноземної мови.
41. Вимоги до уроку іноземної мови.
42. Типи і структура уроків іноземної мови.
43. Аналіз уроку іноземної мови.
44. Контроль у навчання іноземної мови.
45. Організація і планування навчальної та позакласної роботи з іноземної мови у початковій школі.
46. Особливості інтенсивного навчання іноземної мови.
47. Особливості укладання планів-конспектів уроків для початкової школи.
48. Роль гри у навчанні іноземної мови у початковій школі.
49. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови.
50. Нетрадиційні методи навчання іноземної мови.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах : метод. посібник. – Умань : ФОП Жовтий, 2011. – 144 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. Переклад з англ. - К.: Ленвіт, 2003. - 273с.
3. Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П.Кудіна. - Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.
4. Контрольні завдання з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах /Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої та М.Т.Солов'я.- К., 2002.-356 с.
5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. 12-бальна система. - К., 2000. - 126 с.
6. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с. (Серія «Альма-матер»).
7. Ніколаєвої С.Ю. Виробничі функції, типові задачі діяльності та вміння учителя іноземної мови (спеціаліста) / С.Ю.Ніколаєва . - К.: Ленвіт, 1999.- 96 с.
8. Ніколаєвої С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ Ніколаєва С.Ю./ – К. : Ленвіт, 2002. - 320 с.
9. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид, 2-е, доп. і переробл. /Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої, - К.: Ленвіт, 2004. - 360 с.
10. Програми для загальноосвітніх навчальних закладах з поглибленим вивченням іноземних мов / Іноземні мови, Вид-во "Перун", 2005.-208с.
11. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / Роман С.В./ К.: Ленвіт, 2005.-208с.
12. Структурно-логічні схеми і таблиці з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Укл. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2004.-208с.

Допоміжна

1. Андрійко І.Ф. Зарубіжні методичні концепції навчання іноземного писемного мовлення та їх застосування в українських ВНЗ // Іноземні мови. – №3. – 2001.
2. Барбіна Е.С. Формирование педагогического мастерства в системе непрерывного педагогического образования: Дис. доктора пед. наук: 13.00.04. – Институт педагогики і психології проф. освіти АПН України. – К., 1997. – 471 с.
3. Бердичевский А.Л. Языковая политика и методика преподавания иностранных языков в странах Европы // Иностранные языки в школе. – №5. – 2002.
4. Бирюк О.В. Формування соціокультурної компетенції у майбутніх учителів при навчанні читанню англomовних публіцистичних текстів // Іноземні мови. – №2. – 2005.
5. Бігич О.П. Формування у студентів методичної компетенції вчителя Іноземних мов початкової школи // Іноземні мови. – №2. – 2002.
6. Бориско Н.Ф. Индивидуальный стиль овладения иноязычным культурным общением и его моделирование в УМК // Іноземні мови. – №3. – 1999.
7. Бородіна Г.Т. Комуникативно-орієнтоване навчання ІМ у немовному ВНЗ // Іноземні мови. – №2. – 2005.
8. Волошина Р.Г., Зикун Ж.Н. Психологічна готовність викладача до раннього навчання Іноземним мовам // Англійська мова та література. – №5. – 2004.
9. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: (теорія та методичний аспект): Дис. доктора пед. наук: 13.00.04. . – Институт педагогики АПН України. – Харків, 2000. – 417 с.
10. Гусак Г. Нові технології у вивченні студентами іноземних мов // Рідна школа. – №10. – 1999.
11. Демидова В.Г. Формування в майбутніх педагогів прогностичного компонента професійної діяльності: 13.00.04. – Теорія і методика професійної освіти: Дис. канд. пед. наук – О., 2001. - 197 с.
12. Друзь Г. Ділова гра як засіб навчання студентів професійного спілкування іноземним мовам // Рідна школа. – №6. – 2002.
13. Журба Л.В. Особливості змісту навчання ІМ як другої спеціальності у вищих навчальних закладах // Педагогіка і психологія. – №1. – 2003.
14. Зварич І. Проблемне навчання у вивченні ІМ // Рідна школа. – №1. – 2002.

15. Калинина Л.В., Самойлюкевич И.В. О нетрадиционной технологии обучения речи студентов языкового педагогического ВУЗа (на приеме III курса) // Іноземні мови. – №1. – 1998.
16. Козлакова Г. Сучасні аспекти європейської політики вивчення іноземних мов // Вища освіта України. – №2. – 2004.
17. Коплинский В.В. Формирование коммуникативных умений будущего учителя на основе проблемных педагогических ситуаций: Дис на соиск. учен. степени канд. пед. наук: 13.00.01. – Інститут АПН України. – К., 1993. – 164 с.
18. Корсакова Г.Г. Формирование учебной деятельности студентов в процессе обучения иностранным языкам: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. – Калининград, 1997. – 173 с.
19. Крилова В. Партнерство викладача та студента у навчанні іноземних мов // Рідна школа. – №4. – 2004.
20. Мазунова Л.К., Москалева И.С., Голубева С.П. Использование компьютерных технологий для профессиональной подготовки учителей иностранных языков // Иностранные языки в школе. – №1. – 2005.
21. Мильто Л.А. Формирование творческой индивидуальности будущего учителя в процессе профессионально-педагогической подготовки: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Інститут педагогіки АПН України. – К., 1993. – 214 с.
22. Морська А.Г. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей (навчання іноземних мов у ВНЗ) // Іноземні мови. – №2. – 2002.
23. Мулюкина Ю.А., Тихонова Н.К. Профессионально-педагогическая ролевая игра в подготовке преподавателей иностранного языка // Иностранные языки в школе. – №4. – 2003.
24. Осипова Т.Ю. Формування професійно-орієнтованої особистості майбутнього вчителя: 13.00.04. – Теорія і методика професійної освіти: Дис. канд. пед. наук – О., 2001. - 248 с.
25. Петрова Л.И. Опыт преподавания английского языка на языковых факультетах педагогических вузов в контексте диалога культур // Иностранные языки в школе. – №2. – 2004.
26. Поляков О.Г. Роль теорий учения и анализа потребностей в проектировании профессионально-ориентированного курса английского языка // Иностранные языки в школе. – №3. – 2004.
27. Роман Р.М. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів у вищій школі США: Дис канд. пед. наук: 13.00.01. – Інститут педагогіки АПН України. – К., 1993. – 175 с.

28. Соловьева Н.Д. Формирование у студентов методического творчества на практических занятиях по методике преподавания ин. языков // Иноземні мови. – №2. – 2002.

29. Станівська Т. Підготовка майбутнього вчителя до здійснення диференційованого навчання // Иноземні мови. – №1. – 2005.

30. Стеченко Т.О. Формування у майбутніх учителів усномовленневої англomовної граматичної компетенції на соціoкультурному матеріалі // Иноземні мови. – №3. – 2005.

31. Токар Л. Вивчення іноземної мови у Вузi – шлях до успішного формування національної свідомості // Рідна школа. – №9. – 2001.

32. Топалова В.М. Методика обучения соціoкультурному компоненту англійського язика в технічeском ВУЗе // Иноземні мови. – №3. – 1998.

33. Трубіцина О.М. Підготовка майбутніх учителів до рефлексивного управління процесом навчання учнів іноземної мови: 13.00.04: Дис. канд. пед. наук – О., 2001. - 237 с.

34. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування // Рідна школа. – №1. – 2002.

35. Фоменко Г.М., Гончарук О.В. Использование видеозаписи ситуативная модель для формирования методической компетенции будущих учителей ИЯ // Иностранные языки в школе. – №1. – 2005.

36. Цапенко В.І. Психологічні передумови формування індивідуального стилю оволодіння іншомовним мовленням у студентів I курсу мовного пед. вузу // Методика викладання іноземних мов. – №21. – 1992. – 135с.

14. Інформаційні ресурси

www.president.gov.ua	Офіційне партнерство Президента України
www.mon.gov.ua	Міністерство освіти і науки України
http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi	Сайт Верховної Ради України
http://www.nau.kiev.ua	Сайт ЗАТ «Інформтехнологія»
www.liga.net	Законодавство, новини, договори...
http://www.intel.com/cd/corporate/education/emea/ukr/index.htm	Сайт Intel® у сфері освіти
http://udpu.org.ua/moodle	Сайт дистанційної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Пошукові системи:

1. www.google.com.ua
2. www.meta.ua
3. www.mail.ru
4. www.rambler.ru
5. www.yandex.ru
6. www.yahoo.com

Наукові бібліотеки:

http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html	Бібліотеки в Інтернеті
http://www.nbuv.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
http://www.iiorao.ru	Институт информатизации образования РАО
http://www.nbuv.gov.ua/libdoc/	Комп'ютерні технології в бібліотеці (Київ)
http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html	Електронний фонд наукових публікацій (Київ)
http://www.rusdoc.ru/	Русские документы: компьютерная библиотека
http://www.hronos.km.ru/	Хронос – Добірка історичних матеріалів
http://www.infociti.kiev.ua/	InfoCiti (Київ) Тексти з комп'ютерних технологій
http://lib.ru/	Библиотека Максима Мошкова (Москва)
http://lib.meta.ua/	Бібліотека на Meta.ua (Харків)
http://www.utoronto.ca/elul/	Електронна бібліотека української літератури (Канада)
http://www.library.edu-ua.net/	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (Київ)
http://www.gntb.n-t.org/	Державна науково-технічна бібліотека України (Київ)
http://www.4uth.gov.ua/	Державна бібліотека України для юнацтва (Київ)
http://www.book-ua.org/	Бібліотека електронних підручників
http://www.nplu.kiev.ua/	Національна парламентська бібліотека України (Київ)

